XVII. IANVARII.
DE S. ANTONIO MAGNO ABBATE IN THEBAIDE.
VITA AVCTORE S. ATHANASIO EPISC.

PROLOGVS EVAGRII INTERPRETIS.

Presbyter Euagrius Innocentio carissimo filio in Domino salutem.

Ex alia in aliam linguam ad verbum expressa translatio, sensus operit, & veluti lætum gramen sata strangulat. Dum enim casibus & figuris seruit oratio, quod breui poterat indicari sermone, longo ambitu circumacta vix explicat. Hoc igitur ego vitans, vitam B. Antonii, te petente, ita transposui, vt nihil desit ex sensu, cum aliquid desit ex verbis. Alii syllabas aucupentur & litteras, tu quære sententiam.

PROLOGVS AVCTORIS.

[1] Athanasius Episcopus ad peregrinos fratres. Optimum, Fratres, iniistis certamen; aut æquari Ægypti monachis, aut superare nitentes virtutis instantia. [Vitas Antonij quo hortante scripta:] Etenim apud vos iam plurima sunt monasteria: monachorum quoque nomen est celebre: & hanc voluntatem vestram iuste quisque mirabitur: orantibusque vobis optatum Deus tribuet effectum. Quoniam igitur exegistis a me, vt vobis scriberem de conuersatione B. Antonij, volentibus discere, quemadmodum cœperit, quiue fuerit ante sanctum propositum, qualem etiam habuerit terminum vitæ, & si vera sint ea, quæ de ipso fama dispersit, vt ad eius æmulationem atque exemplum vos instituere possitis; magna cum lætitia suscepi vestræ caritatis imperium. Et

mihi enim ingens lucrum est atque vtilitas hoc ipsum, quod recordor Antonij; [via ad virtutem:] & vos cum admiratione audientes, scio eius propositum cupere sectari: perfecta est siquidem ad virtutem via, Antonium scire quis fuerit.

[2] Ergo vt breuiter dicam, & omnibus, quæ de eo referentium sermo iactavit, credite, & minima vos existimate audisse de maximis: quia non ambigo, nec eos omnia potuisse cognoscere, cum & ego rogatus a vobis, quantacumque per epistolam significauero, non æqualia sim eius meritis narraturus. Sed & vos omnes hinc nauigantes studiose percontamini, quo singulis, quæ norunt, referentibus, congrua dignaque tanti nominis relatio compleatur. Disponebam itaque post lectionem litterarum vestrarum aliquos ad me monachos inuitare, & maxime eos, qui crebro ad eum ire consueuerant: vt plenius aliquid addiscens, munera vobis maiora transmitterem. Sed quoniam & nauigationis tempora labebantur, [accurata est, & solida.] & litterarum portitor vehementissime festinabat, ideo ea, quæ & ipse noueram (frequenter enim eum visitaui) & quæ ab eo didici, qui ad præbendam ei aquam non paullulum temporis cum eo fecit, dilectioni vestræ indicare properaui: vtrobique curam veritatis habens, vt neque plus aliquis audiens, miraculorum congestionem non credat, nec rursum meritis eius inferiora cognoscens, non putet dignum esse miraculo pro tanti nominis viro.

CAPVT I.
S. Antonij pia educatio. vita anachoretica.

[3] Antonius nobilibus religiosisque parentibus natus, in Ægypto oriundus fuit, tanta suorum nutritus cura, [Nobili genere natus,] vt nihil aliud præter parentes domumque cognosceret. Et cum iam puer esset, non se litteris erudiri, non ineptis infantium iungi passus est fabulis: sed Dei

desiderio flagrans, secundum quod scriptum est, innocenter habitabat domi. [Gen. 25. 27.] Ad ecclesiam quoque cum parentibus sæpe conueniens, nec infantum lasciuias, nec puerorum negligentiam sectabatur; [pie educatur,] sed tantum ea quæ legebantur auscultans, vtilitatem præceptorum vitæ institutione seruabat; non suis, vt solet illa ætas, pro variis & delicatis cibis vnquam tædio fuit; non escæ mollioris blandimenta sectatus est: his solum, quæ dabantur, contentus, nihil amplius requisiuit.

[4] Post mortem autem parentum, annorum circiter decem & octo seu viginti, cum sorore admodum paruula derelictus, & domus & sororis honestam curam gerebat. Necdum vero sex fluxerant menses, quibus ad ecclesiam (vt solebat) accurrens, [frequens in ecclesia,] recordabatur quomodo & Apostoli, omnibus spretis, secuti fuissent Saluatorem; & multi, vt legitur in Actis Apostolorum, facultatibus suis venditis, pretia ad pedes eorum detulissent, egentibus partienda, quæve aut quanta spes iisdem reposita esset in cælis. [Actor. 4. 35.] Talia secum voluens, intrauit ecclesiam, [attentus auditor:] & accidit vt tunc Euangelium legeretur, in quo Dominus dicit ad diuitem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua quæcumque habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in cælo. [Matth. 19. 21.] Quo audito, quasi diuinitus huiusmodi ante memoriam concepisset, & veluti propter se hæc esset Scriptura recitata, ad se Dominicum traxit imperium: statimque regressus, possessiones quas habebat vendidit. Aruræ autem erant ei trecentæ vberes, & valde optimæ, [vendit possessiones,] quas vicinis largitus est: ne in aliquo aut sibi, aut sorori molestia gigneretur. Cetera vero, quæ in mobilibus possidebat, vniuersa vendidit: & aggregato non exiguo pretio, indigentibus dedit, paucis tamen ob sororem reseruatis, quæ & sexu & ætate videbatur infirmior.

[5] Rursus autem ecclesiam ingressus, cum audisset Dominum in Euangelio dicentem: Nolite cogitare de crastino, reliquam quoque portionem pauperibus distribuit; neque se versari passus est domi, sed sorore fidelibus ac notis Virginibus commendata, vt ad earum nutriretur exemplum, [saeculo renuntiat;] ipse iam omnibus sæculi vinculis liber, asperum atque arduum arripuit institutum. [Matth. 6. 34.]

[6] Necdum autem tam crebra erant in Ægypto monasteria; neque omnino quisquam aviam solitudinem nouerat: [secedit paullulum ab domo:] sed quicumque in Christi seruitute sibimetipsi prodesse cupiebat; non longe a sua villula separatus instituebatur. Erat igitur in agello vicino senex quidam, vitam solitariam a prima sectatus ætate: hunc Antonius cum vidisset, æmulatus est ad bonum. Et primo quidem incipiens etiam ipse, in locis paullulum a villa remotioribus manebat: exinde autem, [meliores imitatur:] si quem vigilantem in hoc studio compererat, procedens, quærebat vt apis prudentissima: nec ad habitaculum suum ante remeabat, nisi eius, quem cupiebat, frueretur aspectibus: & sic, tamquam munere mellis accepto, abibat ad sua.

[7] Tali ibidem institutus exordio, cum per dies singulos ita animum roboraret, vt nec opum paternarum, nec suorum meminisset affinium, [operatur manibus:] omne etiam desiderium & sollicitudinem erga id, quod cœperat, exerceret, operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: Qui non operatur, non manducet. [2. Thess. 3. 10.] Mercedem tamen operis sui, pretio panis excepto, egentibus largiebatur. Orabat frequenter: quippe qui didicerat, quod oporteret sine intermissione Dominum orare. Auditioni etiam Scripturarum ita studium commodabat, vt nihil ex eius animo laberetur: [orationi & Scripturis vacat:] sed vniuersa Domini praecepta custodiens, memoriam pro libris haberet.

[8] Sic suam vitam instituens, ab vniuersis fratribus puro diligebatur affectu: & omnibus, ad quos studio discendi pergebat, obediens, proprias singulorum gratias hauriebat: [aliorum virtutes exprimit,] huius continentiam, iucunditatem illius sectabatur: istius lenitatem, illius vigilantiam, alterius legendi æmulabatur industriam: istum ieiunantem, illum humi quiescentem mirabatur: alterius patientiam, alterius mansuetudinem prædicabat. Omnium quoque vicariam erga se retinens caritatem, atque vniuersis virtutum partibus irrigatus, ad sedem propriam regrediebatur. Ibi secum vniuersa pertractans, omnium in se bona nitebatur exprimere. [& superare conatur,] Neque vero aduersum coæuos aliquando mouebatur, sed ea tantummodo flamma egregio viro crescebat in pectore, ne secundus cuiquam in prædictis operibus inueniretur. Et hoc ita faciebat, vt cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen carus esset. Nam & vicini & monachi, ad quos sæpe veniebat, Antonium videntes, Deicolam nuncupabant: indultisque naturæ vocabulis, [Deicola dictus.] quidam vt filium, alij vt fratrem diligebant.

Annotata

[Arura.] Hæc Strabo. Est autem Ἄρουρ terræ mensura centum complectens cubitos: vt hic & in Onomastico Rosvveydus, cum quo & variis MSS. hanc vocem retinemus; pro qua in quibusdam editionibus palmæ erant, apud Hoeschelium campi.

Agi hic de Virginibus Deo sacratis, patet ex Græco. De continua eius operatione cum precatione coniuncta, actum est in Proleg. §. 15. in fine.

S. Hilarion Scripturas sacras memoriter tenens, post orationes & psalmos, quasi Deo præsente, recitabat. Hieronym. in eius vita.

Græce a Deo amatum. Vt est, qui Deum amat.

CAPVT II.
Prima de diabolo victoria. arcta abstinentia.

[9] [Diabolicis infestatur insidiis:] Dvm hæc gereret Antonius, quibus omnium in se prouocaret affectum, inimicus nominis Christiani diabolus, impatienter ferens tantas in adolescente virtutes, veteranis eum aggressus est fraudibus. Et primo quidem tentans si quo modo posset ab arrepto eum instituto detrahere, immittebat ei memoriam possessionum, sororis defensionem, a generis nobilitatem, amorem rerum, fluxam seculi gloriam, escæ variam delectationem, & reliqua vitæ remissioris blandimenta; postremo virtutis arduum finem, & maximum perueniendi laborem, necnon & corporis fragilitatem suggerebat, & ætatis spatia prolixa: prorsus maximam ei cogitationum caliginem suscitabat; volens eum a proposito reuocare.

[10] [eas oratione superat,] Postquam autem diabolus orationibus eius ad Deum per Passionis fidem se intellexit elidi, consueta aduersum omnes adolescentes arma arripiens, nocturnis eum inquietabat illecebris. Et primum noctibus infesta multitudine & horribili metu sonitus eum exagitare conabatur. Per dies etiam tam apertis in eum telis irruebat, vt nullus ambigeret, quin Antonius contra diabolum dimicaret. Nam & ille cogitationes sordidas conabatur inserere: & hic eas oratu submouebat assiduo. Ille titillabat sensus naturali carnis ardore: hic fide, [vigiliis, ieiuniis,] vigiliis, & ieiuniis corpus omne vallabat. Ille per noctes in pulchræ mulieris vertebatur ornatum, nulla omittens figmenta lasciuiæ: hic vltrices gehennæ flammas & dolorem vermium recordans, ingestæ sibi libidini opponebat. Ille lubricum adolescentiæ iter, [memoria nouissimorum.] & ad ruinam facile proponebat: hic æterna futuri iudicij tormenta considerans, illæsam

animæ puritatem per tentamenta seruabat. Ista autem omnia ad confusionem diaboli fiebant: qui enim similem se Deo fieri posse existimabat, nunc ab adolescente vt miserrimus deludebatur: & qui contra carnem & sanguinem sæuiebat, ab homine, qui carnem portabat, elisus est. Adiuuabat enim seruum suum Dominus, qui nostri gratia carnem suscipiens, victoriam corpori contra diabolum largitus est: vt singulis ita certantibus, Apostolicum liceret proferre sermonem: Non autem ego, sed gratia Dei, quæ mecum est. [1. Cor. 15. 57.]

[11] Postremo cum nec hoc argumento destruere posset Antonium draco teterrimus, & videret se semper ab eius cogitationibus repelli, secundum quod scriptum est, stridens dentibus & eiulans, qualis est, talis merito apparebat & vultu: puer horridus atque niger, ad eius se genua prouoluens, humana voce flebat, dicens: [Tetra specie spiritū fornicationis videt:] Multos seduxi, plurimos decepi: nunc autem vt a ceteris Sanctis, ita & tuo sum labore superatus. [Mar. 9. 18.] Quem cum interrogaret Antonius, quisnam esset, qui talia loqueretur, ait: Ego sum fornicationis amicus, ego multimoda aduersum omnes adolescentes turpitudinis arma suscepi: hinc & spiritus fornicationis vocor. Quantos pudice viuere disponentes, fefelli? quot tenuiter incipientes, ad sordes pristinas redire persuasi? [Oseæ 4. 12.] Ego sum, propter quem Propheta lapsos increpat, dicens, Spiritu fornicationis seducti estis: & reuera per me & illi fuerant supplantati. Ego sum, qui te ipsum sæpe tentaui, & semper repulsus sum.

[12] Cum hoc Christi miles audisset, gratias agens Deo, & largiore aduersus inimicum confortatus audacia, ait: Multum ergo despicabilis, multumque contemptibilis es: nam & obscuritas tua & ætas, infirmarum signa sunt rerum. Nulla mihi iam de te cura est. [depellit pia psalmodia.] Dominus mihi adiutor est, & ego exultabo

super inimicos meos. Et statim ad vocem cantantis, phantasma, quod videbatur, euanuit. Hæc autem Antonij contra diabolum fuit prima victoria, imo virtus in Antonio Saluatoris: qui peccatum in carne condemnauit, vt iustificatio legis in nobis compleretur; qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

[13] Sed neque Antonio securitatem dedit hic vnus triumphus, nec diabolo semel fractæ defecere vires. Nam & iste, vt leo rugiens, quærebat aditum per quem posset irrumpere: & ille Scripturarum doctus eloquio, multas esse dæmonum captiones, solerti propositum labore seruabat; considerans, quia posset Satanas in carnis colluctatione superatus, [Tenax sancti propositi,] nouarum aduersus se artium machinas acrius commouere. [Ephes. 6. 11.] Idcirco magis ac magis subiugabat corpus suum, ne victor aliorum, in aliis vinceretur. Disponens igitur duriori se vitæ lege constringere, cum omnes infatigabilem adolescentis mirarentur instantiam, sanctum toleranter ferebat laborem, quia voluntariæ seruitutis longum in Dei opere studium, consuetudinem in naturam verterat.

[14] Inediæ autem & vigiliarum intantum patiens erat, vt incredulitatem viribus vinceret. Pernoctabat in oratione sæpissime, [corpus macerat inedia, vigilia,] edebat semel in die post solis occasum, nonnumquam biduo triduoque sic permanens, quarta demum die reficiebatur. Sumebat vero panem & sal, potumque aquæ perparuum. De carnibus vero & vino tacere melius puto, [tenui victu,] quam quidquam dicere: quando nec apud plurimos quidem monachorum, istiusmodi aliquid reperiatur. Quieti autem membra concedens, iunco contexto atque cilicio vtebatur. [duro lecto.] Nonnumquam etiam super nudam humum iacebat, vnguenta penitus repudians, cum diceret minime posse vtentium, & præcipue iuuenum corpora roborari, si olei essent lenitate mollita: oportere vero asperos carni labores imperari, secundum Apostoli

præceptum, dicentis: Quando infirmor, tunc fortior sum. [2. Cor. 12. 10.] Asserebatque sensum animi sic posse reuiuiscere, si corporis fuisset impetus fatigatus.

[15] [Merita non tempore sed amore pensat,] Vnde nec temporum longitudine laborum merita pensabat, sed amore & famulatu spontaneo semper tamquam in principiis constitutus, ad profectum diuini metus desiderium concitabat. Nouisque cupiens augeri præterita, supra memorati Doctoris sermonum recordabatur, qui ait: Præterita obliuiscens, & in futurum conualescens. [Philip. 3. 14.] Meminerat quoque Eliæ prophetæ dicentis: Viuit Dominus, cui adsto hodie ante ipsum: & disserebat, cur, hodie, esset appositum, quia non computabat Elias præteritum tempus: [Eliæ exemplo.] sed tamquam quotidie in certamine constitutus, talem se præbere cupiebat, qualem sciebat dignum Dei esse conspectibus, purum corde, & paratum obedire voluntati eius. [3. Reg. 18. 16.]

Annotata

Vulgata editio: Quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens meipsum.

CAPVT III.
Secessus in sepulchrum. Variæ dæmonum oppugnationes.

[16] [Habitat in monumentis:] Igitur S. Antonius secum reputans, oportere Dei famulum ex instituto magni Eliæ exemplum capere, & ad illud speculum vitam suam debere componere; ad sepulchra non longe a villa constituta secessit, vni de cognitis mandans, vt statutis diebus sibi alimenta deferret. Et cum in vna a memoria supradictus frater eum clausisset, solus ibidem morabatur. Metuens ergo diabolus, ne accessu temporis

eremum quoque habitari faceret, ita eum aggregatis satellitibus suis, varia cæde lacerauit, vt doloris magnitudo & motum auferret & vocem. [verberatur a dæmonibus.] Nam & ipse postea sæpe referebat, vulnera fuisse tam grauia, vt vniuersa hominum tormenta superarent: sed Dei prouidentia, quæ numquam in se sperantibus deest, conseruauit eum.

[17] Alio die is, quem supra diximus, Frater aduenit, cibos deferens assuetos: [Semimortuus ad villam fertur.] atque eum iacentem in terra semimortuum, fractis foribus, inuenit. Quem impositum humeris, ad villulæ domicilium reportauit. Quo audito, ingens vicinorum atque affinium multitudo concurrens, triste in medio positi funeris reddebat officium. Et iam media noctis parte transgressa, grauis pervigiles omnium oculos vicerat sopor. Tum Antonius anima paullulum redeunte suspirans, eleuauit caput; ceteris vero alta quiete prostratis, eum, a quo delatus fuerat, vigilare conspexit: eumque nutu aduocans, obsecravit, vt nullo penitus excitato, ad pristinum se referret habitaculum.

[18] [Relatus dæmonibus insultat.] Relatus ergo, iuxta consuetudinem solus iterum permanebat: & stare quidem propter recentes plagas non poterat, orans vero prostratus, post orationem clara voce dicebat: Ecce hic sum ego Antonius, non fugio vestra certamina: etiamsi maiora faciatis, nullus me separabit a caritate Christi. Psallebatque dicens: Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Talia eo dicente, bonorum hostis diabolus, admiratus, quod post tot verbera fuisset ausus reuerti, congregatis canibus suis, & proprio se furore dilanians, Videtis, ait, quia nec spiritu fornicationis, nec corporis doloribus superatus, insuper audacter lacessit nos. Omnia arma corripite, acrius a nobis impugnandus est. Sentiat, sentiat. Debet scire, quos prouocet. Dixit, & ad hortantis vocem audientium turba consensit, quia

innumeras diabolus habet artes nocendi. Sonitus igitur repentinus increpuit, [Varia eorum terriculamenta.] ita vt loco funditus agitato, & parietibus patefactis, multifaria dæmonum exinde turba se effunderet: nam & bestiarum & serpentium formas induentes, omnem protinus locum repleuere phantasiis leonum, taurorum, luporum, aspidum, serpentium, scorpionum, necnon & pardorum atque vrsorum. Et hæc singula secundum suam fremebant naturam: rugiebat leo, occidere volens: taurus mugitu & cornibus minabatur: serpens sibilo personabat: luporum impetus ingerebantur: pardus discolori tergo auctoris sui calliditates varias indicabat. Truces omnium vultus, & vocis horridæ dirus auditus.

[19] Antonius flagellatus atque confossus, sentiebat quidem asperiores corporis dolores, sed interritus durabat mente peruigili. Et licet gemitum vulnera carnis exprimerent, sensu tamen idem permanens, quasi de inimicis luderet, loquebatur: Si virium aliquid haberetis, sufficeret vnus ad prælium: sed quoniam Domino vos enervante frangimini, multitudine tentatis inferre terrores, cum hoc ipsum infirmitatis indicium sit, quod irrationabilium formas induistis bestiarum. [superat signo Crucis.] Rursumque confidens, aiebat: Si quid valetis, si vobis in me potestatem Dominus dedit, ecce præsto sum: deuorate concessum. Si vero non potestis, cur frustra nitimini? Signum enim Crucis & fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus est. Multa contra S. Antonium minitantes, fremebant dentibus suis, quod nullus eorum tentamenta consequeretur effectus, sed maxime e contrario gigneretur illusio.

[20] Non oblitus Iesus colluctationis serui sui, eidem protector est factus. Denique cum eleuaret oculos, [Cælesti visione recreatur:] vidit desuper culmen aperiri, & deductis tenebris, radium ad se lucis influere. Post cuius splendoris aduentum nec dæmonum aliquis

apparuit, & corporis dolor extemplo deletus est. Ædificium quoque, quod paullo ante dissolutum fuerat, instauratum est. Illico præsentiam Domini intellexit Antonius, & ex intimo pectore trahens longa suspiria, ad lumen, quod ei apparuerat, loquebatur, dicens: Vbi eras bone Iesu? vbi eras? Quare non a principio affuisti, vt sanares vulnera mea? Et vox ad eum facta est, dicens: Antoni, hic eram; sed expectabam videre certamen tuum. Nunc autem, quia dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi, & faciam te in omni orbe nominari. His auditis, exurgens, intantum roboratus, orabat, vt intelligeret se plus recepisse tunc virium, quam ante perdiderat. [annorum tum 35.] Erat autem tunc Antonius annos natus triginta quinque.

Annotata

[Memoria pro sepulchro.] Græce μνῆμ , quod paullo ante versum sepulchrum. Ita Martyrum memoria pro sepulchro eorumdem sumitur. S. Augustinus lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8. de reliquiis S. Stephani: Ad eius memoriam, inquit, veniebat magnæ multitudinis concursus & accursus.

Ita & Pachomius crudelissime a dæmonibus cæsus est.

CAPVT IV.
Secessus in eremum. Miracula. Monasteria extructa.

[21] Exinde cum voluntati promptæ merita religiosa succrescerent, vadens ad supradictum senem, precabatur vt in deserto habitarent pariter. [Petit eremum.] Caussante illo senile æuum & rei nouitatem, solus contendit ad montem, & eremi adhuc monachis ignotæ,

rupto metu, viam conatus est pandere. Sed nec tunc cessauit infatigabilis aduersarius: [Disco argenteo obiecto tentatur:] nam impedire eius propositum volens, argenteum discum in itinere proiecit: quo viso, Antonius callidi artificis agnouit astutiam: stansque intrepidus, & discum torvis intuens oculis, doli auctorem in phantasmate obiurgabat argenti, talia secum reputans: Vnde hic in deserto discus? auium hoc iter est, nulla sunt vestigia commeantium: lapsus de sarcina, præ magnitudine latere non potuit: sed & qui perdiderat reuersus, ob solitudinem locorum, inuenisset profecto, quod ruerat. Hoc artificium, diabole, tuum est: non impedies voluntatem meam: argentum tuum tecum sit in perditionem. Hæc illo dicente, discus vt fumus a facie ignis euanuit.

[22] Dehinc non vt ante in phantasmate, sed ingentem auri massam iacentem in itinere conspexit. Verum hanc vtrum diabolus simulauerit, ad Antonium comprobandum, quia nec veris opibus inescaretur, virtus cælestis ostenderit, ignoratur. hoc tamen agnouimus, quia quod visum est, [fugit auro conspecto ad montem:] aurum fuit. At ille magnitudinem admiratus radiantis metalli, rapido cursu, quasi quoddam vitaret incendium, ad montem vsque perrexit, ibique flumine transvadato, inuenit castellum desertum, plenum (ob tempus & solitudinem) venenatorum animalium, in quo se constituens nouus hospes habitauit. Statim ad eius aduentum ingens turba serpentium, quasi persecutorem passa, profugit. At ille obstructo lapidibus introitu, panes mensium sex, vt Thebæis mos est, secum recondens (nam crebro per annum incorrupti durare solent) necnon & exiguum habens aquæ, [solus in castello deserto habitat.] solitarius perdurabat: nusquam inde procedens, numquam aliquem suscipiens, intantum vt cum bis in anno per tectum desuper panes acciperet, nullum cum deferentibus haberet alloquium.

[23] Multis igitur, videndi eum desiderio & studio requirendi, ante ostium eius pernoctantibus, audiebantur vt vulgi voces aduersum Antonium, tumultusque dicentium: Quid te nostris ingeris habitaculis? [A dæmonibus infestatur:] quid tibi & deserto? Abscede a finibus alienis, non potes hic habitare, non nostras insidias sustinere. Et primo quidem, qui foris erant, existimabant aliquos homines scalis appositis introisse, ibique contendere. Postquam autem per cavernas introspicientes, nullum viderunt, dæmones intellexerunt contra eum contendere: & nimio metu perterriti, Antonij auxilium flagitabant. At ille ostio propinquans ad consolandos Fratres, ne timerent, atque vt inde recederent, precabatur: trepidantibusque, asserebat cunctis a dæmonibus incuti metum: Signate vos, inqulens, & abite securi, ipsosque semetipsos sinite deludere. Itaque illis reuertentibus, hic remanebat illæsus, [imperterritus manet.] nec vnquam in certamine lassabatur. Accedentium autem augmenta profectuum, vel debilitas repugnantium, maximum eius contentioni leuamen addiderant, & eius animo constantiam suggerebant. Rursusque ad eremum venientibus turbis, quæ iam mortuum eum se existimauerant reperturos, ille psallebat intrinsecus: Exsurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum a facie eius. Sicut deficit fumus, deficiant: vt liquescit cera a facie ignis, ita pereant peccatores a facie Dei. & iterum: Omnes gentes circumdederunt me, & in nomine Domini vindicaui in eis. [viginti annis.] Sic Antonius annis viginti solitarie transactis, atque ab hominum segregatus conspectibus perdurauit.

[24] Cum ergo multorum & propositum imitari cupientium, & notorum multitudo ad eum concurreret, necnon & patientium infinita se caterua conglomeraret, tandem pene iam per vim foribus euulsis, quasi ex aliquo e cælesti aditu consecratus apparuit. Obstupuerunt vniuersi

& oris gratiam & corporis dignitatem, [Coactus prodit,] quod nec per quietem intumuerat, nec ieiuniis, dæmonumque certamine macies & pallor obsederat: sed e contrario, quasi nihil temporis exegisset, antiquus membrorum decor perseuerabat. Pro quanto miraculo! [eodem corporis decore.] quæ in illo animi puritas fuit! Numquam hilaritate nimia resolutus in risum est, numquam recordatione peccati tristitia ora contraxit, non magnis stupentium se elatus est laudibus. Nihil in illo indecens solitudo, nihil asperum quotidiana cum hostibus bella contulerant: sed temperata mens æquali ad cuncta ferebatur examine.

[25] [Dæmoniacos & infirmos curat.] Plurimos igitur ab immundis spiritibus & infirmitatibus variis, Dei gratia per Antonium liberauit. Sermo eius sale conditus consolabatur mœstos, docebat inscios, concordabat iratos, omnibus suadens nihil amori Christi anteponendum. Proponebatque ante oculos bonorum magnitudinem futurorum, & Dei clementiam, & beneficia retexebat indulta, quod proprio Filio suo non pepercerit Deus, sed pro nostra omnium salute eum tradiderit. Nec mora: [Multos conuertit ad vitam eremiticam.] plura audientium corda ad humanarum rerum contemptum hæc eius suasit oratio, & habitandæ eremi istud eius exordium fuit.

[26] Quid sane & in Arsenoitarum oppido gestum sit, non transibo silentio. Nam cum Fratres vellet inuisere, & riuulum fluminis Nili, qui crocodilis & multis sæuis fluminis bestiis plenus erat, [Per crocodilos transit illæsus.] transuadare esset necesse; tam cum comitibus suis transiuit illæsus, quam inde rediit incolumis. Rursusque in pristinis laboribus perseuerans, multos magisterio suo Fratres confirmauit, ita vt breui tempore plurima fierent monasteria. [Monasteria exstruit.] Nouos antiquosque monachos pro ætate vel tempore, paterno moderabatur affectu.

Annotata

MSS. quædam, parentum, id est cognatorum: haud probamus. Patientes vel a morbo, vel a dæmonibus, intelliguntur. hinc infra: Plurimos ab immundis spiritibus & infirmitatibus variis liberauit.

Arsenoites Nomus, [Arsenoites Nomus,] inquit Strabo lib. 17. ceteros omnes & adspectu & virtute & apparatu antecellit. Solus enim oleas perfectas & fructiferas arbores profert, ac si quis bene colligat, oleum etiam optimum fit. De eo, structisque ibi primum monasteriis actum in prolegom. §. 1. 2. & 3.

Crocodili S. Pachomium, si quando necessitas fluuium transire compelleret, cum summa subiectione portabant, exponentes eum ad locum quocumque præcepisset. in eius vita.

CAPVT V.
Adhortatio ad feruorem spiritus.

[27] Qvadam autem die cum S. Antonius a congregatis Fratribus rogaretur, vt eis institutoria largiretur præcepta; cum prophetica fiducia exaltans vocem, aiebat: Ad omnem quidem mandatorum disciplinam Scripturas posse sufficere: sed & hoc optimum fore, si mutuis se inuicem Fratres sermonibus consolarentur. [Collatio vtilis.] Et vos ergo, inquit, vt Patri referte, quæ nostis; & ego, quæ per longam ætatem consecutus sum, quasi filiis indicabo.

[28] Hoc sit autem primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere, [Feruor spiritus fouendus,] sed quasi incipientem augere semper debere quod cœperit, præsertim cum humanæ vitæ spatia æternitati comparata, breuissima sint ac

parua. Ita exorsus, paullulum siluit: & admiratus nimiam Dei largitatem, [quia vita breuis, merces æterna:] rursus adiecit, dicens: In præsenti hac vita æqualia sunt pro rerum commutatione commercia, nec maiora recipit ab emente qui vendit. Promissio autem vitæ sempiternæ vili pretio comparatur. [Psal. 89. 10] Scriptum est enim: Dies vitæ nostræ septuaginta anni; si autem multum, octoginta: quidquid reliquum est, labor & dolor est. Quando ergo octoginta, aut centum, vt multum, annis laborantes, in Dei opere vixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro: sed pro annis prædictis, omnium nobis sæculorum regna tribuentur. Non terram hæreditabimus, sed cælum: corpus quoque corruptum relinquentes, idipsum cum incorruptione recipiemus. Ergo, filioli, non vos aut tædium defatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio: Non sunt enim condignæ passiones huius temporis, ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis.

[29] Nemo, cum despexerit mundum, reliquisse se arbitretur ingentia: quia omnis terra ad infinitatem comparata cælorum, breuis ac parua est. Si ergo nec vniuerso orbi renuntiantes, dignum aliquid habitaculis possumus compensare cælestibus, se vnusquisque consideret, & statim intelliget, paruis aruris & parietibus vel modica auri portione contempta, nec gloriari se debere, quasi magna dimiserit; nec tædere, quasi parua sit recepturus. Vt enim contemnit aliquis vnam æream drachmam, [2. parua relinquuntur, recipiuntur immensa:] ad drachmas centum aureas conquirendas; ita etiam, qui totius orbis dominium dereliquit, centuplum de melioribus præmiis in sublimi sede recipiet. Ad summum, illud perspicere debemus, quod etsi nostras velimus retentare diuitias, lege mortis ab ipsis diuellamur inuiti, vt in libro Ecclesiastæ scriptum est: Cur ergo non facimus de necessitate virtutem? [Eccl. 2. 18.] Cur non ad lucranda regna cælestia vltro relinquimus, quod lucis istius fine

perdendum est? Nihil eorum curæ sit Christianis, quæ secum auferre non possunt: illud potius debemus expetere, quod nos ducat ad cælum; sapientiam scilicet, castitatem, iustitiam, virtutem, sensum peruigilem, pauperum curam, fidem in Christo robustam, animum iræ victorem, hospitalitatem. [Ioan. 14. 2] Hæc sectantes, mansionem nobis in terra quietorum, secundum Euangelium, præparabimus.

[30] Consideremus Domini esse nos famulos, & seruitutem debere ei, [quia serui sumus Dei.] a quo creati sumus. Vt ergo seruus præteriti gratia famulatus, præsens aut futurum non contemnit imperium, nec audet asserere, quod ex labore transacto instantis operis habere debeat libertatem, sed iugi studio (vt in Euangelio scriptum est) eamdem semper exhibet seruitutem, vt & domino placere possit, & ne metum lucretur & verbera: sic & nos diuinis congruit parere præceptis, scientes quod æquus ille retributor, in quo quemque inuenerit, in eo sit iudicaturus, quod prophetica per Ezechielem voce testatur. [Matth. 24. 46. Luc. 12. 37] Nam & infelix Iudas propter vnius noctis impietatem, omni præteriti temporis labore priuatus est. Idcirco tenendus est continuus instituti rigor, habentibus Deum auxiliatorem, sicut scriptum est: Quia omni proponenti bonum Deus cooperatur. [Rom. 8. 28.]

[31] Ad inertiam autem calcandam, Apostoli præcepta replicemus, quibus se mori quotidie testabatur: similiter & nos humanæ conditionis vitam ancipitem retractantes, non peccabimus. [1. Cor. 15. 31.] Cum enim excitati a somno, ad vesperam nos peruenire dubitemus, [quia incerta mortis hora.] & quieti corpora concedentes, de lucis non confidamus aduentu, & vbique naturæ ac vitæ incertæ memores, Dei nos intelligamus prouidentia gubernari; hoc modo non delinquemus, aut aliqua fragili cupiditate raptabimur: sed nec irascemur quidem aduersus aliquem, nec terrenos congregare thesauros

ambiemus: quin potius metu quotidiani recessus, & seiungendi corporis iugi meditatione, omnia caduca calcabimus. Cessabit mulierum amor, libidinis extinguetur incendium, inuicem nobis debita nostra donabimus, ante oculos semper habentes vltimæ retributionis aduentum: quia maior formido iudicij & pœnarum timor horridus, simul & lubricæ carnis incentiva dissoluit, & ruentem animam quasi ex aliqua rupe sustentat. Ideoque precor vt ad finem propositi omni labore tendamus. Nemo post tergum respiciens Lot imitetur vxorem, præsertim cum Dominus dixerit, nullum ponentem manum super aratrum & respicientem retrorsum, dignum esse regno cælorum. [Lucæ 9. 62.] Respicere autem retrorsum nihil aliud est, quam in eo pœnitere quod cœperis, & mundanis rursus desideriis obligari.

[32] Nolite, quæso, virtutis tamquam impossibile nomen pauere, nec peregrinum vobis aut procul positum videatur hoc studium, quod ex nostro pendet arbitrio. huius operis homini inserta natura est, & eiusmodi res est, quæ nostram tantummodo expectat voluntatem. [quia facilis & parabilis virtus.] Græci studia transmarina sectentur, & in alieno orbe constitutos, inanium litterarum quærant magistros: nobis vero nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet: in omni sede terrarum constituta sunt regna cælorum. Vnde & Dominus in Euangelio ait: Regnum Dei intra vos est: virtus quæ in nobis est, mentem tantum requirit humanam. [Lucæ 17, 21.] Cui enim dubium est, quin naturalis animæ puritas, si nulla fuerit extrinsecus sorde polluta, fons sit & origo omnium virtutum? Bonam eam necesse est creauerit bonus Auctor. Quod si forte cunctabimur, audiamus Iesum filium Naue populo dicentem: Rectum facite cor vestrum ad Dominum Deum Israël. [Iosue 24. 23.] Nec Ioannes dissonam tulit de virtute sententiam, prædicans: Rectas facite semitas eius. Siquidem hoc est rectam esse animam, cum eius principalis integritas nulla vitiorum

labe maculatur: si naturam mutauerit, peruersa tunc dicitur: conditio seruetur, & virtus est. [Matth. 3. 3.] Animam nostram commendauit nobis Dominus: seruemus depositum, quale accepimus. Nemo causari potest extrinsecus situm, quod in se nascitur: facturam suam, qui fecit, agnoscat: opus suum inueniat, vt creauit. Sufficit nobis naturalis ornatus: ne deturpes homo, quod tibi largitio diuina concessit. Opera Dei immutare velle, polluere est.

CAPVT VI.
Monita de technis dæmonum.

[33] [Ira superanda.] Illud etiam sollicite prouidere debemus, vt tyrannicam iræ superemus insaniam: quia scriptum est: Iracundia viri iustitiam Dei non operatur. [Iac. 1. 20. Ibid. 15.] Et iterum: Desiderium concipiens parit peccatum, quo perfecto, mors gignitur. [Prou. 4. 23.] Diuinæ præceptum vocis est, vt iugi custodia tueamur animam, & ad perfectum cum omni cautela & astutia perducamus, quia exercitatos ad supplantandum habemus inimicos, dæmones scilicet, contra quos nobis, secundum Apostolicam contestationem, pugna sine a intermissione est. Ait enim: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates huius mundi, aduersus spiritalia nequitiæ in cælestibus. [Ephes. 6. 12.] [Continua nobis lucta contra dæmones,] Ingens eorum turba istum peruolat aerem, non procul a nobis hostium caterua discurrit. Et diuersitatem quidem eorum non est meæ paruitatis exponere, sed hanc maioribus concedo rationem. Quod autem in promptu est, & ignorare non expedit, dolos scilicet eorum aduersum nos compositos breuiter indicabo.

[34] [non natura, sed suo vitio malos.] Hoc primum debemus mentibus affigere, nihil Deum fecisse quod

malum est, nec ab eius institutione dæmonum cœpisse principia: peruersitas ista, non naturæ, sed voluntatis est vitium. Boni etenim, vtpote a Deo, conditi, ex proprio mentis arbitrio ad terras ruere de cælis: ibique in cœni sordibus volutati, gentilitatis impias constituere culturas: & nunc de nobis torquentur inuidia, atque vniuersa mala commouere non cessant, ne pristinis eorum sedibus succedamus.

[35] [Diuersa eorum nequitia,] Diuersa autem eorum & partita nequitia est. Quidam enim ad summum nocendi verticem peruenere, alij ex comparatione peiorum videntur esse leniores: atque omnes pro possibilitate virium, diuersa contra singulas caussas sumpsere certamina. Idcirco necessarium est, donum spirituum discernendorum a Domino petere, vt possimus, tam fraudes eorum quam studia pervidentes, aduersus disparem pugnam vnum Dominicæ Crucis eleuare vexillum. Hoc munere Paulus accepto, docebat dicens: Non enim eius ignoramus astutias. [2. Cor. 2. 11.] Ad cuius exemplum etiam nos oportet ex his quæ passi sumus, mutuis nos inuicem instruere sermonibus.

[36] [maxime contra monachos & Virgines sacras;] Hostile illis contra omnes Christianos, maxime vero contra monachos & Virgines Christi, odium est. Eorum semitis laqueos prætendunt, eorum mentes impiis atque obscœnis cogitationibus nituntur euertere. Sed nihil vobis in hoc terroris incutiant: fidelium enim orationibus atque ieiuniis ad Dominum, statim corruunt: nec tamen si paullulum cessauerint, prorsus plenam putetis esse victoriam. [superanda oratione, ieiunio,] Solent etiam saucij grauius assurgere, & mutata arte pugnandi, cum in cogitatione nihil egerint, pauoribus terrent, assumentes nunc mulierum, nunc bestiarum, nunc serpentium formas, necnon & ingentia quædam corpora, & vsque ad tectum domus porrectum caput, infinitas species & militum

cateruas. Quæ omnia ad primum quodque Crucis signum euanescunt. His quoque agnitis fallaciarum modis, incipiunt præsagire, [Crucis signo,] & futurorum dierum euentus velle prædicere. Cumque & in his contempti fuerint, ipsum iam suæ nequitiæ principem ac totius mali summitatem, [contemptu.] ad subsidium sui certaminis vocant.

[37] Crebro denique Antonius talem a se visum diabolum asserebat, qualem & S. Iob, Domino reuelante, cognouerat. [Iob 41. V. 9. 10. 11.] Oculi eius ac si species luciferi, [Horribili specie visi S. Antonio.] ex ore eius procedunt lampades incensæ. Crines quoque incendiis sparguntur, & ex naribus eius fumus egreditur, quasi fornacis æstuantis ardore carbonum. Anima eius vt pruna, flamma vero ex ore eius glomeratur. Cum huiusmodi terroribus visus est princeps dæmonum, inquit Antonius, & ingentia sæpe, vt dixi, promittens, impietatis suæ defurit lingua magniloqua, de qua Dominus triumphauit, ad Iob dicens: Arbitratur enim ferrum vt paleas, æramentum vt lignum putridum, maria vt terram, tartarum profundi tamquam captiuum æstimauit, abyssum vt deambulatorium. [Ibid. 18. 22. & 23.] Per Prophetam quoque increpat, dicens: Persequens comprehendam, & omnem orbem terrarum manu mea vt nidum obtinebo, & vt oua derelicta auferam. [Exodi 15. 9. Isaiæ 10. 14.] Sic iniquus funereas euomens voces, bene viuentium aliquos frequenter illaqueat, [Promissa eorum ac minæ spernendæ.] sed nos nec eius pollicitationibus credere, nec minas formidare debemus: fallit enim frequenter, nihilque verum promittit. Nam si non mendacia cuncta loqueretur, quomodo talia & tam infinita promittens, hamo Crucis vt draco aduncatus a Domino est, & capistro ligatus vt iumentum, & quasi mancipium fugitiuum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium deuorare permittitur? Nunc miserabilis vt passer, ad ludum irretitus a Christo est, nunc comites suos quasi

scorpiones & serpentes, calcaneo Christianorum substratos gemit. Ille qui vniuersa maria a se deleta plaudebat, ille qui orbem terrarum manu sua teneri pollicebatur, ecce a vobis vincitur, ecce me aduersum se prohibere non potest disputantem. Contemnenda est, filioli, penitus cum inanibus verbis superba iactantia: fulgor ille, quo lucere se simulat, non veri splendor est luminis; sed, quibus arsurus est, indicat flammas. Nam dicto citius recedens, suarum secum refert simulacra pœnarum.

[38] [Technæ eorum ad turbandos Sanctos,] Solent etiam cum modulatione nonnumquam apparentes psallere, proh nefas! ad hæc & impuro ore sacra Scripturarum eloquia meditantur. Frequenter enim legentibus nobis, quasi Echo ad extrema verba respondent. Dormientes quoque excitant ad orandum, vt totius noctis somnum eripiant: plerosque etiam, dum se in monachorum nobilium habitu transferunt, monachos coercent, & pristina, quibus conscij sunt, peccata imputant: sed spernendæ sunt eorum increpationes, & admonitiones ieiunandi, vigiliarum quoque fraudulenta suggestio. [ex affinitate virtutum.] Ob id enim familiares nobis species assumunt, vt affinitate virtutum nocentes, facilius virus interserant, & innocentes quosque per speciem honestatis elidant. Impossibile postea durumque hoc studium praedicant, vt dum onerosum esse videtur, quod cœptum est, ex desperatione tædium, & ex tædio succedat ignauia. Idcirco Propheta missus a Domino, luctuosa denuntians, sublimi voce dicebat: Væ qui potat proximum suum subuersione turbida. [Habac. 2. 15.] Huiusmodi enim exhortamenta, depravatoria sunt itineris, quod ducit ad cælum.

[39] Idcirco cum venisset Dominus ad terras, & vera de eo dæmones inuiti prædicarent (vere enim dicebāt: Tu es Christus Filius Dei viui) vociferantium ora claudebat, qui

vinctas hominum linguas soluebat, ne cum præconio veri peruersitatis venena miscerent: [Nec vera dicentibus credendum.] & vt nos eius exemplo, etiamsi profutura suaderent, in nullo his commodaremus assensum: quia profecto non congruit nos post libertatem a Domino concessam, & Scripturarum præcepta vitalia, a diabolo viuendi capere consilia, qui suum deserens ordinem, sacrum Christi temeravit imperium. [Mat. 8. 29. Marc. 1. 25. Lucæ 4. 34.] Propterea etiam Dominus eum de Scripturis loquentem iubebat tacere, quia peccatori dicit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? [Psal. 49. 16.] Omnia dæmones simulant, colloquuntur sæpe cum Fratribus, sæpe cum turba inconditos excitant sonitus, manus apprehendunt, sibilant, insipienter cachinnant, vt vel in puncto peccati Christianum pectus introeant. Cumque ab vniuersis fuerint repulsi, ad extremum debilitatem suam lamentatione testantur. Et Dominus quidem quasi Deus, & suæ conscius maiestatis, obmutescere his imperabat: nos autem vestigiis Sanctorum inhærentes, eamdem gradiamur viam, qui memoratas subtilius fallacias peruidentes, canebant: Cum consisteret aduersum me peccator, obmutui, & humiliatus sum, & silui a bonis. [Psal. 38. 2. & 3.] Et iterum: Ego vero tamquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum: & factus sum vt homo non audiens. [Psa. 37. 14. & 15.] Christus silentium vt Dominus imperauit, nos diabolo nihil credamus, & vincemus.

[40] Si orare conpellunt, si ieiunia suadent, non ex eorum nos monitis, sed ex nostra consuetudine id agamus. Denique etiam si irruentes, [Nec timendum, si mortem minentur.] mortem nobis intentare videantur, ridendi potius sunt quam timendi: quia cum sint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. Equidem de istis iam transitorie me dixisse memini, tamen eadem nunc explicanda sunt latius, quia non mediocrem affert repetitio cautelam.

Annotata

Aduertant his animum nouatores, qui cum Flacco Illyrico in Catalogo testium veritatis lib. 2. non verentur scribere, multa de Antonij luctis cum Satana legi; [Signum Crucis.] sed nusquam de Cruce: cum minimum duodecies repetatur. Aut si contra cum Hospiniano, Sculteto, & Centuriatoribus supra citatis, insulsum hoc scriptum ideo arbitrentur; meminerint S. Hilarionem, a S. Antonio edoctum, teste S. Hieronymo, contra dæmonum ludibria Christi Crucem signasse; & tria Crucis signa pinxisse in sabulo; & intumescens mare stetisse, &c. Et Pachomium signo Crucis frontem munientem exufflasse in dæmonem, moxque fugatum esse.

CAPVT VII.
Alia monita de imbecillitate dæmonum.

[41] Adueniente Domino destructus est inimicus, & omne penitus eius robur elanguit. Propter quod pristinæ virtutis memor, [Virtus eorum adventu Christi debilitata.] quasi tyrannus iam senescens, cum ruisse se videat, in perniciem grassatur humanam: nec tamen potest firmum Deo pectus, cogitationum & ceterarum fraudum arte peruertere. Nam luce clarius est, quoniam aduersarij nostri, cum nec humana carne sint septi, vt caussari valeant, idcirco nos a se non posse superari; a quia clauso ostio introire non valeant. Et reuera si fuissent hoc fragili corpore colligati, obserato introitu, iisdem negaretur accessus. Cum autem (vt diximus) hoc impedimento sint liberi, & obstructa penetrent, atque in omni licenter volitent aere, manifestum est, ob eneruationem eorum, permanere Ecclesiæ corpus illæsum. Denique satellites impij cum principe suo diabolo, quem Saluator in Euangelio homicidam & patrem malitiæ ab initio fuisse firmat, nobis aduersum se fortiter

dimicantibus, nullo modo cessissent, si potestas eorum non fuisset ablata. [Ioan. 8. 14.]

[42] Nam si mentior, cur nobis satanas parcis, qui vbique discurris? Cur qui nullo clauderis loco, aduersum te bene viuentium & disputantium non potes labefactare constantiam? [Probris eos vltro prouocat S. Antonius.] Sed fortasse nos diligis, quos quotidie conaris obruere: aut credibile est te esse bonitatis magistrum, & fauere magis optimis, quam nocere? Et quid tam carum tibi esse potest, quam lædere, maxime eos, qui tuis sceleribus viriliter repugnant, secundum quod scriptum est: Quia abominatio est pietas peccatori. [Eccli. 1. 32.] Quis tam fecundum ad malitiam possidet pectus? quis tam meditatas implere conatur insidias? Scimus te impurissimum cadauer: scimus quia idcirco viuimus Christiani, & contra te nobis est secura congressio, quia infirmatus es a Domino. Ideo de tuis confoderis iaculis, quia minitationem tuam non sequitur effectus: quod si fallimur, cur cum terrore simulato, cur magnitudine corporum nostram aggrederis fidem? Si voluntatem sequitur possibilitas, tantum tibi velle sufficiat. Is enim potentiæ mos est, non extranea fallaciæ adiumenta conquirere, sed sua virtute implere quod cupiat. At nunc dum theatrali mutatione formarum, quasi rudem infantiam scenica niteris simulatione deludere, exhaustas vires manifestius probas. Numquidnam verus ille Angelus contra Assyrios missus a Domino, aut populorum eguit societate, aut sonitus quæsiuit, aut plausus; & non potius tacitam exercens potestatem, centum octogintaquinque millia hostium, sermone velocius, iuxta iubentis Domini prostrauit imperium? [4. Reg. 19. 35.] Vos ergo cum fragiles sitis viribus, perpetuus vos consequitur interitus.

[43] At dicet aliquis: Cur diabolus egrediens, Beati Iob omnem in ruinam impulit domum? [Iob 1. 11.] cur eius opibus penitus dissipatis, parietum quoque fundamenta

subuertens, vnum numerosæ sobolis coaceruauit sepulchrum? cur ipsum ad extremum diri vulneris nouitate percussit? [Iob 2. 7.] Qui hoc opponit, audiat e diuerso: non diabolum hoc potuisse, sed Dominum, [Tentatio permittitur vel ad gloriam, vel ad pœnam.] a quo potestas aduersum nos dupliciter datur; vel ad gloriam, si probamur; vel ad pœnam, si delinquimus. Quin potius ex hoc animaduertat, ne contra vnum quidem hominem diabolum quidquam potuisse, si non potestatem accepisset a Domino. Nullus enim, quod suæ ditionis est, ab alio deprecatur. Sed quid Iob memoro, quem nec expetitum potuit vincere? sed nec contra iumenta quidem eius, nec contra sues in Euangelio, sine concessu Dei proprium robur exercuit. Sicut scriptum est: Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. [Matth. 8. 31.] Quemadmodum igitur, qui porcorum expetunt mortes, imaginem Dei hominem, & tam carum Conditori animal suo valebunt iure peruertere?

[44] [Superantur dæmones viua fide, & sincera vita.] Magna, dilectissimi, aduersum dæmones arma sunt, vita sincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto: pertimescit satanas recte viuentium vigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatum, & præcipue purum cor erga Christi amorem. Nouit teterrimus coluber, ex præcepto Domini sub iustorum se iacere vestigiis, qui ait: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici. [Luc. 10. 19]

[45] [Vanæ eorum prædictiones,] Si autem & diuinationem se habere simulantes, venturos Fratres nuntiauerint, & adfuerint quos venire prædixerant, nec sic fides est commodanda mendacibus: ob id enim præcessere venientes, vt credulitas sibi pararetur ex

nuntio, & postea aditus ex credulitate fallaciæ. Verum in hoc nullum Christiano debet esse miraculum, cum non tantum, qui leuitate naturæ per cuncta discurrunt, valeant præuenire gradientes; sed homines quoque equorum velocitate præuecti nuntient adfuturos. Non enim ea, quæ nondum fieri cœpta sunt, referunt, quia, Deus solus conscius est futurorum: sed quorum conspiciunt in actu initium, eorum sibi tamquam fures apud ignaros vindicant notionem. Nam quantos nunc putatis, qui possint velocitate puerili istum cœtum nostrosque contra se sermones, ante relatum alicuius hic positi, longe manentibus indicare? Hoc quod dico vobis, perspicuum fieri potest exemplis. [ex naturali pernicitate,] Si quis a Thebaide aut alicuius regionis oppido cœperit proficisci, & hunc dæmones viderint in itinere ambulantem, pernicitate memorata possunt prædicere venientem. Ita & de Nili inundatione solenni, cum multas in Æthiopia viderint pluuias, e quibus fluuius intumescens, vltra alueum effluere consueuit, præcurrentes ad Ægyptum, nuntiant amnis aduentum. Hoc autem & homines, si illis celeritatis esset tantæ natura, facile nuntiarent. [2. Reg. 1. 13. 34.] Vt enim speculator Beati Dauid ad verticem loci celsioris adscendens, prior, quam hi qui in terra erant, prospiciens venientes, non quædam incerta de futuris, sed de his, qui venire cœperant, nuntiabat; sic & dæmones cura peruigili omnia considerantes, rapido cursu sibi inuicem nuntiant.

[46] [sæpe falsæ,] Sed si forte contigerit, vt Dei nutu ad finem cœpta non veniant; hoc est, si aut viator e media regrediatur via, aut suspensæ nubibus aquæ ad alium cæli cardinem deferantur, tunc decipientium vna cum credentibus error aperitur. Hæc gentilitatis fuere principia, his præsagatorum dolis apud delubra dæmonum quondam credebantur oracula: quæ aduentu Domini nostri Iesu Christi indicto sibi silentio, obmutuerunt, suosque perdidere captiuos. Quis (rogo) aut

medicum ex obseruatione morborum, cum animæ æstuantis incendium de venarum pulsu, [nec diuino extollendæ honore.] leui digitorum scrutatur attactu, diuinam arbitratur habere notitiam? Quis gubernatorem nauigationis suæ viam inter cæli sidera requirentem maiestatis honore veneratur? Quis agricolam de aridis æstatis feruoribus, aut de hiemali aquarum largitate vel frigore disputantem, non potius experientia laudat, quam Dei consecrat nomine?

[47] Verum, vt concedamus paullisper vera dæmones nuntiare, respondete mihi, quis fructus est nosse venientia? [Christiano inutiles.] Numquid aut sciens hæc aliquando laudatus, aut punitus est nesciens? In hoc vnusquisque sibi præparat, seu tormenta, seu gloriam, si vel negligat Scripturarum mandata, vel faciat. Nullus ob id nostrum hanc arripuit vitam, vt habeat præscientiam futurorum: sed vt præceptis Domini obediens, amicus esse incipiat de seruo. Curandum est, non præscire quæ veniunt, sed implere quæ iussa sunt; nec instituti boni hanc flagitare mercedem, cum magis debeamus victoriam contra diabolum ab auxiliatore Domino postulare. Sed si forte aliquis hoc libenter assumat, vt futura cognoscat, habeat purum cor: quia credo animam Deo seruientem, si in ea perseuerauerit integritate qua nata est, plus scire posse quam dæmones. Talis erat anima Elisæi, quæ aliis incognitas virtutes videbat.

Annotata

De Nilo eiusque natura & incremento, post innumeros antiquos doctissime disputauit Ioannes Baptista Scortia noster duobus libris Lugduni 1617. excusis.

CAPVT VIII.
Præcepta de discretione spirituum.

[48] Nvnc iam ceteras vobis dæmonum explicabo fallacias. Solent nocte venientes, Angelos Dei se fingere, laudare studium, mirari perseuerantiam, futura præmia polliceri. Quos cum videritis, tam vos quam domos vestras Crucis armate signaculo, & confestim soluentur in nihilum: [Dæmones signo Crucis fugandi.] quia metuunt illud trophæum in quo Saluator aereas expolians potestates, eas fecit ostentui. Solent etiam variis simulationibus membra torquere, & nostris procaciter offerre se visibus, vt mentem pauore, & corpus horrore concutiant. Sed & in hoc fides Deo tuta fugat eos quasi infirma ludibria.

[49] Non est autem difficilis bonorum spirituum malorumque discretio, quæ sic Deo tribuente panditur: Sanctorum Angelorum amabilis & tranquillus aspectus est, quia non contendunt neque clamant, [Bonorum spirituum tranquillus adspectus.] neque audiet aliquis vocem eorum: verum tacite leniterque properantes, gaudium, exultationem, fiduciam pectoribus infundunt; siquidem cum illis est Dominus, qui est fons & origo lætitiæ. Tunc mens nostra non turbida, sed lenis & placida Angelorum luce radiatur: tunc anima cælestium præmiorum aviditate flagrans, effracto (si posset) humani corporis domicilio, & membris exonerata mortalibus, cum his, quos videt abire, festinat ad cælum. Horum tanta benignitas est, vt si quis pro conditione fragilitatis humanæ, miro fuerit eorum fulgore perterritus, omnem continuo ex corde auferant metum. Ita Gabriel cum Zachariæ loqueretur in templo; & Angeli cum diuinum Virginis partum pastoribus nuntiarent, & qui Dominici corporis agebant excubias, securis videntium se mentibus ostendentes, ne metuerent, imperabant. [Lucæ 1. 13 2. 9. Matth. 28. 5.] Metus enim non tantum ex pauore animi, quantum ex magnarum rerum sæpe incutitur aspectu. Pessimorum vero vultus truces, sonitus horridi, sordidi cogitatus, [malorum vultus truces:] plausus motusque

indisciplinatorum adolescentum vel latronum: e quibus confestim timor animæ, sensibus torpor incutitur, odium Christianorum, monachorum mœror & tædium, suorum recordatio, metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo virtutis, cordis hebetatio.

[50] [isti securitatem animæ,] Si igitur post timorem horrore conceptum, successerit gaudium, & ad Deum fiducia atque ineffabilis caritas, venisse sciamus auxilium: quia securitas animæ, præsentis maiestatis indicium est. [Ioan. 8. 56] Sic namque & Abraham Patriarcha videns Deum, gauisus est: & Ioannes cum Mariam superuenisse sentiret, quæ in sacro ventris hospitio vniuersitatis gestabat parentem, exultauit necdum natus in gaudium. [Luc. 1. 41.] Si autem incussa formido permanserit, [hi permanentem formidinem gignunt.] hostis est qui videtur: quoniam nec refouere nouit, vt Gabriel pauentem Virginem; nec vt non timeatur, iubet, sicut pastores nuntij consolati sunt; quinimo pauorem duplicat, & vsque ad profundam impietatis foueam, vt sibi homines prosternantur, impellit. Exinde misera gentilitas, Dominicæ interdictionis ignara, falso dæmones deos opinata est. Christianorum autem populos his fallaciis irretiri non passus est Dominus, qui diabolum in Euangelio audacter sibi principatum omnium præsumentem repulit, dicens: Vade retro satana. [Matth. 4. 10.] Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. [Deut. 6. 13.] Horum verborum etiam nobis licentia est tributa: quia idcirco locutus est talia, vt similitudo tentamentorum Auctoris nostri frangeretur eloquiis.

[51] Illud quoque, mei carissimi, admoneo, vt vitæ magis sit vobis, quam signorum sollicitudo. Nullus ex vobis hæc faciens, aut ipse superbia intumescat, aut despiciat eos qui facere non possunt. Conuersationem magis scrutamini singulorum: [Affectanda non est virtus miraculorum.] in hac vita & imitari vos quæ perfecta sunt, conuenit, &

implere quæ desunt. Nam signa facere non est nostræ paruitatis, sed Domini potestatis, qui ad discipulos gloriantes, in Euangelio ait: Ne gaudeatis quia dæmones vobis subiecti sunt, sed quod nomina vestra scripta sunt in cælis. [Luc. 10. 20.] Nominum enim in libro vitæ conscriptio, testimonium est virtutis & meriti: expulsio autem satanæ, largitio Saluatoris est. Vnde his, qui non in vitæ laboribus, sed in prodigiis exultabunt, dicentibus: Nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? [Matth. 7. 22.] respondebit Dominus: Amen dico vobis, non noui vos: discedite a me operarij iniquitatis. Non enim nouit Dominus vias impiorum. Hoc ergo magnopere postulemus, vt donum spirituum discernendorum mereamur accipere: quo, secundum sententiam Scripturarum, omni spiritui non credamus. [1. Ioan. 4. 1.]

Annotata

Paria, & forte aliquanto etiam dilucidiora, de fallaciis dæmonum monet S. Ignatius Societatis Iesu Fundator in Regulis de discretione spirituum.

CAPVT IX.
Superiora monita exemplis Antonij tentationum confirmata.

[52] Volveram quidem iam finire sermonem, & silentio premere quæcumque meæ acciderant paruitati: sed ne putetis me frustra commemorasse, quæ euenire non possent, idcirco (licet insipiens fiam, tamen Dominus, qui secretæ mentis est inspector, nouit non me caussa iactantiæ, sed vestri gratia profectus hoc facere) pauca replicabo de plurimis. Quoties me nimiis laudibus efferre conati sunt, cum a me in nomine Domini maledicta reciperent? [S. Antonius dæmones repellit contemptu,] quoties augmenta Nili fluminis futura dixerunt, cum a me

audirent: Et hoc ad vestram quid pertinet curam? quoties minitantes vt milites armati, scorpionibus, equis, belluis, & variis serpentibus circumdederunt me, & domum, in qua eram, repleuerunt, cum ego e contra psallerem: [psalmodia,] Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. [Psal. 19. 8.] & statim misericordia Christi fugabantur. Quodam autem tempore cum ingenti luce venientes, dixerunt: Venimus, Antoni, nostrum tibi præbere fulgorem. Et ego clausis oculis, quia lucem diaboli dedignabar aspicere, orabam, & dicto citius impiorum lumen extinguebatur. Post menses autem paucos, cum coram me psallerent, & de Scripturis sibimet sermocinarentur, ego tamquam surdus non audiebam. Commouerunt aliquando monasterium meum, & ego mente immobili Dominum deprecabar. Sæpe strepitus, sæpe saltationes, sæpe sibilos ingesserunt: & me psallente, sonus eorum in voces flebiles vertebatur.

[53] [consputatione,] Creditisne, filioli, quod dicturus sum vobis? Vidi aliquando diabolum excelsum corpore, qui se Dei virtutem & prouidentiam ausus est dicere, & ait ad me: Quid vis, vt a me tibi donetur, Antoni? At ego sputaculum maximum in os eius ingeminans, totum me in eum Christi nomine armatus, ingessi: & statim ille procerus aspectu inter medias manus exolevit. Ieiunanti etiam mihi visus est vt monachus: & panes offerens, his sermonibus suadebat vt vescerer, & huic aliquid indulgerem corpusculo: Et tu, inquit, homo es, & humana fragilitate circumdaris: labor paullulum conquiescat, ne ægritudo subrepat. [recursu ad Christum.] Illico luridam faciem serpentis agnoui: & cum ad consueta Christi munimenta confugerem, tamquam per fenestram fumus laberetur, euanuit. Auri quoque decipulam mihi in deserto frequenter tetendit: quod ideo offerebat, vt aut visu irretiret me, aut tactu commacularet. Sæpe quoque me a dæmonibus non denego verberatum. [Rom. 8. 35.] Canebam autem sic: Nullus me separabit a caritate

Christi. Ad cuius vocis auditum, in se inuicem defurentes, non meo, sed Domini fugabantur imperio, qui ait: Vidi satanam quasi fulgur cadentem de cælo. [Luc. 10. 18, I. Cor. 4. 6] Hæc ergo, filioli, Apostolici memor eloquij, in me transformaui, vt propositum vestrum nec dæmonum terror, nec aliqua lassitudo dissolueret.

[54] Sed quoniam ob vestram vtilitatem multa memorando, insipiens factus sum; & huius rei vobis impertiri cupio notionem, quam veram esse nullus ambigat audientium. Pulsauit aliquando dæmon monasterij ostium: egrediens, [Dæmon ad cælum vsque porrectus,] video hominem enormi sublimitate, porrectum caput vsque ad cælium. Cum ab hoc, quisnam esset, inquirerem, ait: Ego sum satanas. Et ego: Quid, inquam, hic quæris? respondit: Cur mihi frustra imputant monachi? cur mihi omnes Christianorum populi maledicunt? Et ego: Iuste faciunt: tuis enim frequenter molestantur insidiis. At ille ait: Nihil ego facio, sed ipsi se inuicem turbant. Nam ego miserabilis factus sum. Rogo: Nonne legisti: Quia defecerunt inimici frameæ in finem, & ciuitates eorum destruxisti? [Psal. 9. 7.] En nullum iam habeo locum, nullam possideo ciuitatem, [potentiam Christi inuitus confitetur,] iam mihi nulla sunt arma: per omnes nationes cunctasque prouincias Christi personat nomen: solitudines quoque monachorum stipantur choris. Ipsi se, quæso, tueantur, & me sine caussa non lacerent. Tunc ego Dei gratiam cum alacritate miratus, sic ad eum locutus sum: Non tuæ veritati, quæ nulla est, tam nouam & tam inauditam adscribo sententiam. Nam cum fallaciæ caput sis, hoc sine mendacio coactus es confiteri. Vere enim Iesus tuas funditus subruit vires, & honore nudatus Angelico, [prolato Iesu nomine euanescit.] volutaris in sordibus. Vixdum verba compleueram, & ille sublimis aspectu Saluatoris nominatione deiectus est.

Annotata

De omni eiusmodi vexatione diabolica præclare disserit Thyræus noster.

Andreas Cæsariensis Episc. sermone 12. in Apocalypsim: Pristinæ diaboli vires, inquit, post Christum passum sunt diminutæ, & quasi fractæ; vt ipsi B. Antonio confiteti non erubuit, illud Prophetæ in se impletum ostendens: Inimici frameæ defecerunt in finem.

S. Hilarion, diabolica illusione aduectam cernit rhedam feruentibus equis super se irruere, cumque inclamasset Iesum, ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est. S. Hieronymus in eius vita.

CAPVT X.
Peroratio & fructus Exhortationis.

[55] Qvæ ergo iam, o filioli, poterit residere cunctatio? quæ trepidatio manebit vlterius? Quis nos eorum turbo poterit conuellere? Securæ sint animæ singulorum: non sibi fingat cogitatio vana discrimina: non aliquis timeat a diabolo sublatum ad præcipitia se posse deferri. [Ioan. 14. 20.] Pellatur omnis anxietas: Dominus enim, qui nostros prostrauit inimicos, manens, vt promisit, in nobis, a variis nos satanæ muniuit incursibus. En ipse diabolus, qui huiusmodi cum suis satellitibus exercet astutias, nihil se posse contra Christianos fatetur. Iam curæ Christianorum & monachorum sit, [Non timendus dæmon;] ne per eorum inertiam vires dæmonibus præbeantur. Nam quales nos & nostras repererint cogitationes, tales se nobis præstare consueuerunt. Et si quod in pectoribus malæ mentis & pauoris semen inuenerint, quasi latrones qui deserta obtinent loca, cæptos cumulant timores, & crudeliter imminentes, infelicem puniunt animam.

[56] Si autem alacres fuerimus in Domino, & futurorum bonorum cupido nos succenderit; si semper omnia manibus Dei committamus, [qui vincitur fiducia in Deum,] nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere: magis enim, cum munita in Christo corda conspexerint, confusi reuertentur. Ita & Iob firmatum in Domino diabolus refugit: & infelicissimum Iudam expoliatum fide, vinculis captiuitatis innexuit. Vna est ergo ratio vincendi inimicum, [lætitio spirituali, præsentia Dei,] lætitia spiritualis, & animæ Dominum semper cogitantis iugis recordatio: quæ dæmonum ludos quasi fumum expellens, persequetur aduersarios potius quam timebit. Non est enim nescius satanas ignium futurorum, & æstuantis gehennæ copiosa nouit incendia.

[57] Sed vt mea iam claudatur oratio, illud in finem commemoro: Cum aliqua se vobis obtulerit visio, audacter requirite, quis sit ille, & vnde venerit: ac sine mora, [& audaci securitate interrogantis.] si Sanctorum fuerit reuelatio, Angelica consolatione timor vertetur in gaudium. Si vero diaboli fuerit oblata tentatio, fidelis animæ percunctationibus euanescet: quia maximum est securitatis indicium, interrogare quisnam est & vnde. [Iosue 5. 13.] Sic & Naue filius auxiliatorem suum interrogando cognouit: nec Danielem percontantem latere potuit inimicus. [Dan. 10.]

[58] Postquam Antonius dicendi finem fecit, lætantibus cunctis, [Discipuli ab Antonio solide instructi,] in aliis virtutis cupido exardescebat, in aliis infirma refouebatur fides, ex aliorum mentibus falsæ opiniones pellebantur, ex aliorum sensibus inanium terrorum pellebatur accensio: simulque vniuersi, cum iam dæmonum insidias contemnerent, mirabantur in Antonio tantam gratiam spirituum discernendorum, quam Domino tribuente perceperat. Erant igitur in monte monasteria tamquam tabernacula, plena diuinis choris psallentium, legentium,

orantium: tantumque ieiunandi & vigiliarum ardorem cunctorum mentibus sermo eius afflaverat, [exercent omne genus virtutum.] vt futuræ spei auiditate, ad caritatem mutuam & misericordias indigentibus exhibendas iugi studio laborarent: qui infinitam regionem quamdam, & oppidum a mundana conuersatione seiunctum, plenum pietatis & iustitiæ videbantur incolere. Quis tantum monachorum agmen adspiciens, quis virilem illum concordiæ cœtum cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio susurronis, sed multitudo abstinentium & certamen officiorum erat, non in hanc statim erumperet vocem? [Num. 24. 5. & 6.] Quam bonæ domus tuæ Iacob, tabernacula tua Israël tamquam nemora obumbrantia, tamquam paradisus super fluuios, tamquam tabernacula quæ fixa sunt a Domino, tamquam cedri circa aquas!

[59] Dum hæc ita geruntur, quibus indies beatæ vitæ studium cresceret, Antonius mansionum in cælo positarum recordans, & præsentis vitæ despiciens inanitatem, quasi parua essent quæcumque iam gesserat, separatus a Fratribus instituebatur. [S. Antonius viuit separatim,] Cumque eum siue cibum siue somnum indulgere corpusculo, aut alias naturæ necessitates, cogeret humana conditio; miro afficiebatur pudore, quod tantam animæ libertatem modici carnis termini coercerent. [cum pudore corporis necessitatibus servit.] Nam frequenter cum Fratribus sedens, a cibo, qui fuerat appositus, memoria escæ spiritualis abstrahebatur. Edebat tamen, vtpote homo, sæpe solus, sæpe cum Fratribus. Et cum hæc mira (vt prædixi) ageret, cum confusione animæ adhibendam magnopere corpori diligentiam persuadebat, dicens, nec corpus esse penitus enecandum, ne operatio contra voluntatem Creatoris dissolueretur: & ob id omne studium animæ conferendum, ne vitiis superata corporeis, ad æternas inferni tenebras truderetur; quinimo indultum sibi in carne imperium vindicans, domicilium suum, vt Apostolus Paulus, ad

tertium cælum subleuaret. Asserebatque hoc a Saluatore præceptum, in quo ait: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis aut quid bibatis, nec corpori quid vestiamini, quia hæc gentes quærunt: vester autem Pater nouit quod indigetis his omnibus. [Matth. 6. 31.] Quærite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

Annotata

De his S. Ioannes Chrysostomus homilia 8. in Matthæum cap. 2. Si quis nunc ad Ægypti veniat solitudines, paradiso quouis omnem illam videbit eremum digniorem, & innumerabiles Angelorum cætus in corporibus fulgere mortalibus. Similia habent S. Epiphanius lib. 3 hæresi 80. aliiq;. Consule §. 3. 7. & 15. in Prolegom.

Ita SS. Hilarion & Pachomius a Fratribus separati degebant.

CAP. XI.
Desiderium martyrij. Miracula.

[60] His rebus transactis, cum persecutio impiissima a Maximini furore vesano vastaret Ecclesiam, [Ob persecutionem Maximini Alexandriam petit,] sanctis quoque Martyribus Alexandriam perductis, relicto & ipse monasterio secutus est futuras Christi victimas, dicens: Pergamus ad gloriosos Fratrum triumphos, vt aut ipsi congrediamur, aut spectemus alios prœliantes. Et amore quidem iam Martyr erat, sed cum tradere se vltro non valeret, & sociari Confessoribus in metallis vel in carceribus constitutis; magna cum libertate & cura ingredientes ad Iudicem, exhortabatur, ne terrore impiorum subacti, Dominum negarent. [Martyres confirmat,] Iamque sententia coronatos exultans, quasi

ipse vicisset, vsque ad locum felicis sanguinis prosequebatur.

[61] Quamobrem motus Iudex, ob Antonij sociorumque eius constantiam, præcepit nullum penitus monachorum aut obseruare iudicium, [iussus vrbe excedere, non obtemperat:] aut in ciuitate versari. Et ceteris quidem omnibus in illa die placuit abscondi: Antonius autem impavidus, neglecto persecutoris imperio, lauit ependyten suum. Et alia die stans in quodam eminenti loco, candente præcinctus veste, procedentem Iudicem suo prouocabat adspectu, [ostentat se Iudici:] flagrans cupiditate martyrij: ostendebatque nobis, contemptorem pœnarum & mortis in Christianis animum perseuerare debere, intantum, vt contristaretur; quia volenti pati pro Dei nomine, martyrium non dabatur. Sed Dominus qui suo gregi parabat magistrum, seruauit Antonium: vt institutum (sicuti factum est) monachorum non solum oratione eius, sed & conspectibus firmaretur. Numquam tamen a sanctorum Confessorum vestigiis separatus est, quin anxia circa eos cura & caritatis vinculis colligatus, magis carcerem patiebatur exclusus.

[62] Postquam autem persecutionis turbo defluxerat, & beato Episcopo Petro iam ob martyrij gloriam coronato, [redit in eremum:] ad pristinum monasterium regressus, quotidianum fidei ac conscientiæ martyrium merebatur, acrioribus se ieiuniis vigiliisque conficiens: e vestimento cilicino intrinsecus, desuper pellicio vtebatur, [Martyr ob arctam viuendi normam.] numquam corpus lauans, numquam e pedibus sordes abluens, nisi cum per aquas transire necessitas compulisset. Nullus denique Antonij corpus nudum, antequam moreretur, vnquam vidit.

[63] Quodam autem tempore, cum ab omnium se amouisset oculis, & clauso monasterio neminem omnino susciperet, Martinianus militum præpositus, cuius filia

immundi spiritus infestationibus quatiebatur, pulsans ostium obsecrabat, vt suo pignori subueniret, & exiens, Deum pro filia precaretur. [Dæmoniacam liberat,] Tum ille aperire quidem minime voluit; prospiciens vero desuper ait: O homo, quid meum poscis auxilium? mortalis & ego sum, & tuæ socius fragilitatis: si autem credis in Christum, cui deseruio, vade & secundum fidem tuam ora Deum, & sanabitur filia tua. Confestim ille credens abiit: & inuocato Iesu, filiam reduxit incolumem.

[64] Multa & alia mirabilia per illum Dominus operatus est, & merito: qui enim promisit in Euangelio, Petite, & dabitur vobis; inuento qui eius gratiam mereretur accipere, suam potentiam non negauit. [Matth. 7. 7.] [pluresque alios.] Nam plures vexatorum ante monasterium eius, clauso introitu, dormientes, fidelibus per eum ad Christum precibus curabantur.

Annotata

Illustri tunc martyrio perfuncti Alexandriæ, præsente S. Antonio, Petrus Episcopus, eiusque socij, Faustus, Didius, Ammonius, Phileas, Hesychius, Pachomius, Theodorus, & alij DCLX. Eodem quoque tempore occisa est S. Potamiœna Virgo, de qua Palladius in Lausiaca historia cap. 3. narrante Isidoro Presbytero, qui a S. Antonio, oculato forsitan teste cum Alexandriæ versaretur, acceperat.

Acta S. Petri Episcopi: Videns Tribunus non tantum populos diuersæ ætatis, sed etiam illustres viros, monachos quoque religiosos, ac Virgines, in custodia carceris permanere; cum sancto viro agebat silentio moderate, qualiter S. Petrum sine vllius sanguinis effusione foris eiectum percuteret, sicut & Maximini tyranni sententia manifestabat.

CAPVT XII.
Secessus ad interius desertum. Tentationes.

[65] Hæc illi multitudo venientium, desideratam solitudinem auferens, tædio fuit. Metuens itaque ne signorum copiosa concessio aut suos animos extolleret, aut alios plus de se, [Metu gloriæ & honoris fugam adornat.] quam videbant in ipso, cogeret æstimare, ad superiorem Thebaidem pergere cogitauit; vbi nullus eum agnosceret. Et a Fratribus acceptis panibus, sedebat super fluminis ripam, transitum nauis observans. Illo talia cogitante, vox ad eum desuper facta est, dicens: Antoni, quo pergis, & quare? At ille intrepide, quasi consuetam vocem loquentis agnosceret, respondit: Quoniam non sinunt me quiescere populi, idcirco ad superiorem Thebaidem ire optimum duxi; præcipue, quia ea exigor, quæ virtutem meæ pusillanimitatis excedunt. Et vox ad illum ait: Si ad Thebaidem vadas, & ad pastoralia (vt cogitas) pergas, maiorem ac duplicem sustinebis laborem. [Diuinitus ad interius desertum mittitur:] Si autem vere quiescere cupis, vade nunc ad interius desertum. Cumque Antonius diceret, Quis mihi locum auium poterit ostendere? ignarus enim sum locorum: confestim ei is qui loquebatur, Saracenos indicauit, qui mercandi gratia ad Ægyptum venire consueuerant. His appropinquans Antonius, rogauit vt se pariter abducerent in desertum. Nullus obnisus est, sed tamquam a Deo missum comitem suscipientes, amplexi sunt eius societatem.

[66] Tribus autem diebus & noctibus itinere confecto, inuenit e montem valde excelsum, ad cuius radices fons aquæ dulcis labebatur, & campus haud magnus totum ambiens montem, qui palmis perpaucis, & his neglectis, consitus erat. Hunc Antonius locum, quasi a Deo sibi offerretur, [montem secundum incolit:] amplexus est. Is enim erat, quem sibi ad fluminis ripam sedenti, qui

loquebatur, ostenderat. Et primo quidem accipiens a comitibus panes, solus remansit in monte, nullo alio cum eodem conuersante: quasi propriam enim domum agnoscens, habebat locum illum. Saraceni quoque videntes eius fiduciam, optato per eum transitu, panes eidem cum lætitia deferebant: necnon palmarum, licet mediocri, attamen aliquanto solatio refouebatur.

[67] Exinde cum Fratres agnito loco, tamquam ad patrem filij, sollicite alimenta transmitterent; videns Antonius, quod ob suum refrigerium multis onerosus labor indiceretur; [frumentum serit in annuum victum:] & parcens etiam in hoc monachis, rogauit vnum de aduenientibus, vt sarculum sibi cum bisacuto & frumento deferret. Quibus allatis, circumiens montem, haud grandem, culturæ aptum reperit locum, ad quem deriuata aqua desuper poterat influere: ibique seminauit: atque exinde annuum sibi panem laborans, gaudebat, quod sine cuiusquam molestia ex propriis manibus viueret in deserto. [olus colit pro hospitibus:] Sed cum rursus etiam illuc quidam venire cœpissent, misertus est lassitudini eorum, & olus in paruo terræ cespite coluit, vt post asperum iter aliquo venientes solatio refouerentur.

[68] Hoc Fratrum refrigerium & paruulam messem bestiæ propter aquas illuc conuenientes, depastæ sunt: e quibus vnam apprehendens dixit omnibus: Cur me læditis, nihil a me læsæ? abite, & in nomine Domini ne huc appropietis ulterius. Quis credat, post hanc denuntiationem quasi timentes; numquam illuc bestias appropinquasse? Sic Antonio impenetrabilia montium & deserti interiora captanti, orationibus etiam dedito, [verbo noxias bestias abigit:] introeuntes Fratres magnis vix precibus extorserunt, vt oliuas & legumen & oleum, quod post menses aliquot ministrabant, dignaretur accipere, & senili modicum laxaret ætati.

[69] Proh! quantas ibi conversans expertus est luctas! vere, secundum quod scriptum est, non illi aduersus carnem & sanguinem fuisse colluctationem, sed aduersus principatus & potestates, ab his, qui ad eum ingrediebantur, agnouimus. [Ephes. 6. 12.] Illi enim tumultus & voces populi, armorumque sonitus, prorsus plenum montem dæmonum multitudine se vidisse referebant: ipsum etiam quasi contra inimicos palam resistentem & fortiter colluctantem. Qui tamen & aduenientes suo refouebat hortatu, & flexis genibus, [dæmonum exercitum prosternit:] armis quoque orationum omnem satanæ prosternebat exercitum. Admiratione plane dignum est, in tam immani solitudine, vnum hominem nec dæmonum quotidianas expauisse congressiones, nec tantarum bestiarum, quadrupedum siue serpentium, diuersæ cessisse feritati. [Psa. 124. 1.] Iuste Dauid cecinit: Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commouebitur in aeternum. Immobilem & tranquillam retinens animi firmitatem, & dæmones fugabat, & feras (sicut scriptum est) secum pacificabat. [Iob 5. 23 .] Sed & diabolus, vt supra dictus Propheta ait, obseruans eum, frendebat dentibus suis: & ille Saluatoris auxilio, ab vniuersis tutus perseuerabat insidiis. [Ps. 34. 16.] Quadam ergo nocte cum peruigil Antonius obsecraret Dominum, tantos in monasterium eius bestiarum greges coaceruauit, vt omnes eremi belluas circum se adspiceret. Quæ cum rictu oris morsum corpori minitarentur, intellexit hostis astutias, [belluas immisas fugat verbo,] dixitque: Si a Domino in me vobis est tributa licentia, deuorate concessum: si autem dæmonum huc venistis impulsu, quantocyus abite, quia Christi famulus sum. Ita factum est, & cum iubentis voce omnis bestiarum multitudo, quasi maiestatis verbere cæderetur, aufugit.

[70] Non multi post hæc fluxerant dies, & alia oritur cum eodem hoste certatio. Operante illo (nam semper, vt venientibus pro his quæ sibi detulerant, aliquod

munusculum rependeret, laborabat) traxit quidam sportellæ, quam texebat, tricinam siue funiculum. Ad cuius motum exurgens, vidit bestiam pubetenus humanam faciem præferentem, quæ exinde in asinum finiebatur. Post cuius adspectum, [& cruce in fronte signata.] vexillum Crucis in fronte sua pingens, hoc tantum ait: Christi seruus sum, si ad me missa es, non fugio. Nullum in medio spatium, & statim informe prodigium dicto ocyus cum satellitum turba fugit, & in medio cursu ruens extinctum est. Ista autem explosi mors atque enecatio prodigij, dæmonum erat communis interitus: qui omni studio laborantes, Antonium a deserto deducere non valuerunt. Mirandis plus miranda succedunt.

CAPVT XIII.
Visitatio priorum monasteriorum.

[71] Non grande post ista tempus excesserat, & tantarum victoriarum homo Fratrum precibus vincitur. A monachis enim rogatus, [Fratres inuisurus discedit:] vt eos dignaretur inuisere, vna cum his profectus est, impositis camelo aqua & panibus: quia nusquam, præter monasterij locum, ex quo hauserant, potabilis aqua per arentem viam reperiebatur. Verum in medio itinere bibendi subsidia defecerunt. Ardor nimius, æstus intolerabilis, mortem cuncta minitantur. Circumeunt, [siti in via cum aliis laborat:] & quærunt saltem collectam ex pluuiis lacunam: nihil prorsus remedij, nihil occurrit penitus ad salutem. Camelus quasi periturus & ipse æstuans dimittitur, æstuantis pectus exuritur, & sitis desperatione feruescit. Mouit senem Fratrum secum commune discrimen, & vehementissime contristatus ingemuit. Dehinc ad solita precum auxilia confugiens, paullulum ab eis secessit: ibique genibus fixis, supplices manus tetendit ad Dominum. [fontem precibus diuinitus impetrat:] Nec mora, & ad primas rogantis lacrymas, in orationis loco fons ebulliens erupit, ibique extincta sitis, &

arentia membra refecta sunt, & plenis vtribus inuentum potant camelum. Ita enim casu euenerat, vt camelus errans per eremum, dum funiculum trahit, in quodam lapide eiusdem alligatione funiculi teneretur.

[72] [excipitur a monachis:] Tandem confecto itinere ad monachos, qui inuitauerant, peruenit. Tunc vero quasi patri omnes obuiam occurrunt, & honorifico salutatu in oscula eius & amplexus certatim ruunt. [lætatur eorum progressu & sororis:] Proposito feruenti gaudet Antonius: & lætantibus de aduentu suo cunctis, quasi xenia de monte portans, spiritualia impartitur alimenta. Laudat veterum studia, hortator nouorum. Sororem quoque iam vetulam Virginem videns, & aliarum puellarum magistram, mira exultatione sustollitur. Exinde, quasi diu abesset ab eremo, [redit ad montem.] rursum festinauit ad montem.

[73] Plurimis iam ad illum venientibus, cum etiam vexati a dæmonibus, malo necessitatis coacti, auderent deserta penetrare; [Exhortatio ad monachos.] quos ille consolans, & monachis in commune præcipiens, aiebat: Credite in Iesum fideliter: mentem a malis cogitationibus, carnem ab immunditiis seruate puram, & iuxta eloquia diuina, ne seducamini in saturitate ventris: odite vanam gloriam, orate sæpissime, psallite vespere, & mane, & meridie, & mandata Scripturarum reuoluite. [Prou. 24. 15.] [Sanctorum memoria ad virtutem incitamentum.] Recordamini gestorum, quæ Sancti quique fecerunt, vt exempli memoria animum incitet ad virtutem, refrænet a vitiis. Suadebat etiam iugi meditatione retinendum Apostoli sermonem, quo ait: Sol non occidat super iracundiam vestram. [Ephes. 4. 26.] Non tantum autem super iracundiam solem occidere non debere interpretabatur, sed & super omnia delicta hominum; ne peccatorum vnquam nostrorum aut in nocte luna, aut in die sol, testes abscederent.

[74] Illius quoque admonebat præcepti memores esse, quod dicit de his: Diiudicate vosmetipsos, & probate: vt rationem diei noctisque facientes, [Examen actorum die ac nocte.] si in se delictum deprehendissent, peccare desisterent: sin autem nullus error decepisset, perseuerantes instarent potius incepto, quam arrogantia tumidi aut alios contemnerent, aut sibi iustitiam vindicarent, iuxta supradicti Doctoris eloquium dicentis: Nolite iudicare ante tempus: magis debere eos Christi, cui soli occulta patent, reseruare iudicio. [2. Cor. 13. 5., 1. Cor. 4. 5., Rom. 2. 16.] Multas esse (vt scriptum est) vias, quæ videntur hominibus iustæ, sed fines earum ad profundum respicere inferni: sæpe nostra non posse nos intelligere peccata, sæpe falli in ratione gestorum: aliud esse Dei cuncta cernentis iudicium, qui non ex superficie corporum, [Fugiendum temerarium iudicium.] sed ex mentium iudicat arcanis. [Prou. 14. 12. & 16. 21.] Æquum autem esse nos nobis compati, & inuicem onera nostra portare: vt concesso examine Saluatori, proprias conscientias nosmetipsos iudicantes intueremur.

[75] Necnon icebat, magnam esse ad virtutem viam, si singuli vel obseruarent quod gererent, [Vtile ad virtutem omnes suas cogitationes aliis aperire.] vel vniuersas mentium cogitationes Fratribus referrent [in confessione sacramentali]. Non enim posse aliquem peccare cum relaturus esset ad alium quaecumque peccasset; & subire pudorem. Denique nullum peccantem, coram alio audere peccare: etiamsi peccet tamen testem vitare peccati, mentiri magis & negare, & vetus delictum nouo inficiandi augere delicto. Igitur quasi sub oculis, aiebat, nostris, & cogitatu confundimur & actu, si omnia referenda faciamus: multo autem magis, si peccata nostra fideliter describentes digeramus in ordinem. Tunc vero annotatio delictorum, Fratrum videbitur oculis. Timebimus peccati ceras conscias, & ipsi nos arguent apices: & quomodo meretricibus membra miscentes, confunduntur ad

præsentiam ceterorum; ita & nos erubescemus ad litteras, si hæc agamus. Hanc virtutis gradiamur viam, & corpora mentibus subiugantes, perniciosas diaboli conteramus insidias.

Annotata

Rosvveyd. Si timebimus; qui recte ex MSS. ceras conscias restituit, cum antiquiores editiones haberent, maculas conscientiæ.

CAPVT XIV.
Energumenorum liberatio. Absentium notitia.

[76] Talibus sermonum hortamentis & venientes ad se monachos incitabat ad studium, & patientibus condolebat, [Multos dæmoniacos liberat S. Antonius,] pluresque eorum Dominus per Antonium liberauit. Numquam tamen aut de incolumitate curatorum est inflatus ad gloriam, aut contristatus de obsessis adhuc corporibus murmurauit: magis autem eodem semper animo & vultu manens, gratias Deo referebat; [eodem semper vultu & animo.] suadens occupatis, vt correptionem, qua vexabantur, patientius ferrent; non enim Antonij aut cuiusquam omnino hominum hanc esse medicinam, sed Dei solius: qui & quibus vellet, & quo vellet tempore daret sanitatem. Ita consolatione sua & vexatos æquanimiter ferre tentationem, & iam liberatos, non sibi, sed Deo gratias referre docebat.

[77] Fronto autem quidam, ex Palæstinis, qui infestissimo dæmonio vexabatur, (nam & linguam eius laniabat dentibus, & oculorum nitebatur lumen extinguere) perrexit ad montem, rogabatque beatum senem, vt pro se Dominum rogaret. Orauit Antonius, [Cuidam sanitatem prædicit & impetrat.] dixitque ad eum: Vade, & curaberis. Illi incredulo sibi, & violenter ibidem contra præceptum

remoranti, eadem geminabat Antonius, dicens: Hic curari non poteris: egredere, & calcata Ægypto statim te misericordia Christi consequetur. Tandem credidit, & profectus est: ac visa Ægypto, secundum professionem senis, quam ei Dominus oranti reuelauerat, infestatio cessauit inimici.

[78] Virgo vero quædam, quæ de Busiris Tripolitanæ regionis ciuitate ibidem erat, inauditis ac flebilibus morbis laborabat. Etenim narium purgamenta, oculorum lacrymæ, [Virgo variis morbis obruta,] aurium putridus humor in terram cadens, confestim in vermes vertebantur. Augebat calamitatem corpus paralysi dissolutum, oculos quoque perversos contra naturam habens. Hanc parentes eius deferentes, cum ad Antonium monachos ire didicissent; credentes in Domino, qui pertinacem sanguinis fluxum in Euangelio tactu fimbriæ stare præceperat, rogauerunt, vt miserabilem filiæ comitatum susciperent. [Matth. 9. 20.] Illis renitentibus eam vsque ad Antonium perducere, remansere parentes eius foris, cum filia debili apud beatum Confessorem & monachum Paphnutium, qui effosso pro Christo oculo sub Maximiano persecutore, tali dehonestamento corporis plurimum gloriabatur. [peruenit ad cellam S. Paphnutij,] Peruenerunt igitur ad Antonium monachi: cumque de morbo puellæ referre disponerent, relationem eorum senis sermo præuenit: & omnem debilitatis & itineris vsque ad S. Paphnutium caussam, quasi ipse interfuisset, exposuit. Rogantibus autem eum monachis, vt parentibus cum filia permitteretur ingressus, non concessit, sed ait: Ite, & inuenietis puellam, [liberatur a S. Antonio absens.] si non est mortua, curatam. Et adiecit: Nullus debet ad meam humilitatem venire, quia largitio curationum non est humanæ misericordiæ, sed Iesu Christi, qui vbique in se credentibus præstare consueuit auxilium. Quamobrem & illa, pro qua petitis, suis precibus liberata est: & cum ad Dominum orarem ego, mihi præsentia sanitatis eius

indulta est. Dixit, & verba eius puellæ incolumitas consecuta est. Nam exeuntes foras ad S. Paphnutium, & filiam sospitem, & parentes lætos repererunt.

[79] Non multos autem post ista dies, cum duobus Fratribus euntibus ad Antonium aqua in itinere defecisset, & vno siti mortuo, alter iaceret in terra mortem exspectans; Antonius sedens in monte, celeriter ad se duos monachos vocat, [Fratrem siti torqueri absens cognoscit,] qui forte ibidem sunt reperti: & festinato præcepit, vt lagenam aquæ assumentes, invaderent iter, quod ducit ad Ægyptum, dixitque: Vnus e Fratribus huc aduenientibus modo migrauit ad Dominum; alter, si non succurreritis, addetur: hoc enim mihi nunc oranti reuelatum est. Sic aitque [curatque refocillari.] & iuxta præceptum eius monachi festinantes, extinctum corpus inueniunt, terraque id operientes, alterum refocillatum suo iunxerunt comitatui, erat autem spatium itineris vnius diei. Fortasse aliquis quærat, Cur non antequam moreretur, Antonius dixerit? incongruo prorsus Christianis argumento: quia non Antonij, sed Dei iudicium fuit, qui & de recedente, quam voluit, sententiam tulit, & de sitiente reuelare dignatus est. Hoc tantum in Antonio mirabile est, quod in monte remotissimo sedens, corde peruigili cuncta procul posita, Domino indicante, cognosceret.

[80] Alio rursus in tempore, cum sederet in monte, & oculos subito tetendisset in cælum, vidit nescio quam animam, [Videt Ammonis animam in cælum vehi,] lætantibus in eius occursum Angelis, ad cælum pergere. Cuius spectaculi nouitate stupefactus, beatum dixit Sanctorum chorum: orauitque vt sibi rei præsentis agnitio panderetur. Et statim vox ad eum facta est, inquiens istam esse Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur. Erat autem Ammon vir grandæuus, qui perseueranter a pueritia vsque ad senectutem in sanctitate vixerat. Itinere quoque dierum tredecim a Nitria locus, in quo sedebat

Antonius, diuidebatur. Videntes autem eum monachi admirantem, qui venerant, deprecati sunt, [idque Fratribus indicat.] vt caussam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modo Ammonem quieuisse: quem propter frequentem eius ad Antonium commeatum, & propter celebritatem indultorum ei a Domino signorum optime nouerant. De quibus etiam hoc vnum dicendum est: Necesse ei fuit aliquando flumen nomine Lycum subitis aquis inundatum transuadare: rogauitque Theodorum, qui cum ipso erat, vt paullulum a suo separaretur adspectu, ne nuditatem corporis inuicem vterque conspicerent. [Ammon pudicitiæ amans,] Recessit Theodorus: nihilominus ille seipsum cum nudare vellet, erubuit. Cogitantem autem eum, in alteram ripam virtus diuina transposuit. Rursusque Theodorus, vir & ipse Deo deuotus, transiens ad senem mirari cœpit, quod tam velociter fluuium transuadasset. [vltra Lycum diuinitus transponitur.] Cumque nihil humoris in pedibus, nulla in vestibus eius aquæ signa conspiceret, rogauit eum, vt tam incredibilem translationem quasi filio pater exponeret. Nolente illo dicere quæ acciderant, amplexus est pedes eius, iurauitque non se dimissurum, priusquam sibi id, quod celabat, referret. Videns ergo senex contentiose vincere volentem Fratrem, exegit vicissim ab eo, vt nulli hoc ante suam mortem indicaret: atque ita confessus est se subito in alteram ripam fuisse transpositum, neque vero omnino vndis impressisse vestigia: Dominici corporis hoc tantummodo priuilegium asserens, & eorum quibus ipse, vt Apostolo Petro, donauerit, vt aquarum leuitati humanum corpus insisteret. [Matth. 14. 28.] Hæc autem Theodorus promisso tempore non dixit, post eius mortem retulit. Monachi vero, quibus dixerat Antonius de morte Ammonis, notauerunt diem: [Visionis Antoni veritas cognoscitur.] & venientibus de Nitria Fratribus post dies triginta, sciscitantes, repererunt illo die illaque hora dormisse Ammonem, qua animam eius ferri senex viderat: vtrique igitur puritatem mentis in

Antonio mirati sunt, quomodo rei tam longe gestæ statim ad eum fuisset perlata cognitio.

CAPVT XV.
Donum curationum. Animarum status.

[81] Archelaus quoque Comes, cum eum inuenisset in exteriori monte, rogauit vt oraret pro Polycratia, a quæ in Laodicea erat, admirabili & Christo dedita Virgine. [Polycratia virgo Antonio orante curatur absens.] Patiebatur enim pessimos stomachi & lateris dolores, quos ieiuniis nimiis vigiliisque contraxerat, & erat penitus toto debilis corpore. Orauitque Antonius: & diem, quo oratio fuerat facta, annotavit Archelaus. Redit Laodiceam, & inuenit virginem incolumem. Percontatus diem sanitatis, reperit tempus medelæ cum annotatione congruere. Et omnes admirati sunt, agnoscentes eo tempore illam a Domino fuisse a doloribus liberatam, quo orans Antonius pro ipsa bonitatem Saluatoris inuocauerat.

[82] Sæpe etiam ad se venientium ante dies & menses, & caussas prædixit & tempora. Nam quosdam videndi eum tantum desiderium, alios imbecillitas, [Omnes ab Antonio læti regrediuntur.] nonnullos obsessa a dæmonibus corpora pertrahebant; nemo tamen vnquam vexationem aut detrimentum laboriosi itineris conquestus est: regrediebantur omnes spiritali cibo pleni. At ille præcipiebat, non suæ laudi hanc admirationem ab eis applicari debere, sed Domini, qui sui notionem hominibus pro capacitate mortalitatis indulserit.

[83] Quodam autem tempore cum exisset ad exteriora monasteria, & rogatus esset a Fratribus, vt in naui quadam cum monachis proficiscentibus oraret; ascendit, & solus ex omnibus odorem sensit teterrimum. Asserebant cuncti, piscium salsorum & tarichorum in naui positorum hunc esse putorem. [Dæmonis fœtorem solus sentit

Antonius:] At ille alterius rei fœtorem se sentire affirmauit. Adhuc loquente illo, adolescens quidam possessus a dæmone, qui præcedens iuxta carinam se nauis absconderat, repente exclamauit. Quo statim per Antonium in nomine Domini nostri Iesu Christi curato, [liberat obsessum.] intellexere vniuersi, diaboli illum fuisse putorem.

[84] Alius quoque ad eum vir inter suos nobilis, dæmoniosus adducitur, tanta oppressus insania, vt non sciret se esse apud Antonium, necnon & corporis sui superflua comederet. [item alium.] Quamobrem rogatus senex ab his, qui eum adduxerant, vt pro illo Dominum oraret, intantum iuuenis miseriæ condoluit, vt tota nocte pervigilans cum eo, aduersus patientis insaniam laboraret. Sed cum iam lucesceret, & obsessus impetu in Antonium facto, vehementer eum impulisset; irasci cœperunt, qui eum adduxerant, cur seni fecisset iniuriam. Quibus Antonius ait: Nolite alienam culpam iuueni misero adscribere: furor iste obsidentis est, non obsessi. Idcirco autem in hanc proruit dolens hostis audaciam, quia Dominus ad aridam regionem ire eum iussit; & expulsi satanæ indicium, iste aduersum me impetus fuit. Nulla post verba mora: adolescens recepto sensu, & gratias agens Deo, & locum vbi esset, agnouit, & toto Antonium complexans deosculatus est affectu.

[85] Innumera & alia istiusmodi signa sunt, quæ monachorum concordi sæpe relatione cognouimus. Verum non tantum his adhibendus est stupor: quia multo plus, quæ sequuntur, conditionem nostræ fragilitatis excedunt. Hora circiter nona, cum ante cibum orare cœpisset, raptum se sensit in spiritu, & ab Angelis in sublime deferri: prohibentibus transitum aeris dæmonibus, cœperunt Angeli contradicentes requirere, [Raptus in sublime ab Angelis, frustra a dæmonibus retentatur,] quæ esset caussa retinendi, nullis existentibus in Antonio

criminibus. Illis vero ab exordio natiuitatis replicare peccata nitentibus, calumniosa ora Angeli clauserunt, dicentes, non debere eos a natiuitate eius delicta narrare, quæ iam Christi essent bonitate sopita: si qua autem scirent ex eo tempore, quo factus esset monachus, & Deo se consecrasset, [& accusatur procaciter:] licere proferri. Accusabant dæmones multa procaciter mentientes: & cum deessent probamenta fallacibus, liber Antonio conscensus aperitur. Et statim rediens in se, in eo loco, in quo stare cœperat, hoc se rursum vidit esse quod fuerat.

[86] Tunc vero oblitus escæ, ex illa hora noctem gemitu ac lamentatione transegit, reputans secum humanorum hostium multitudinem, & colluctationem tanti exercitus, [sibi redditus lamentatur:] & laboriosum per aerem iter ad cælum, & hoc Apostoli dictum quo ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principem potestatis huius aeris, qui sciens aereas potestates ob id semper tentare, luctari & contendere, ne nobis liber transitus esset ad cælum, [hortatur suos ad pugnam:] hortabatur monens: Assumite arma Dei, vt possitis resistere in die mala: vt nihil mali habens quod de vobis dicere possit inimicus, confundatur. [Ephes. 6. 13.] Nos autem Apostolici sermonis recordemur, dicentis: Siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit. [2. Cor. 12. 2.] Et Paulus quidem vsque ad tertium cælum raptus est, ibique auditis verbis ineffabilibus descendit; Antonius autem vsque ad aereum sublatus, post colluctationem liber apparuit.

[87] Habebat etiam istiusmodi donum: Si cuius rei sedens in monte ignarus fuisset, & eius secum inquireret notionem, oranti ei a Domino reuelabatur: & erat, secundum quod scriptum est, a Deo doctus. [Ioan. 6. 45.] Denique cum a Fratribus haberetur iste tractatus, & ab eo sedule sciscitarentur, quemadmodum se post corporis

sarcinam anima gereret, quive ei locus post exitum concederetur; proxima nocte vox desuper nomen eius inclamitans, ait: Antoni exurge, exi & vide. [Isa. 54. 12.] Qui exurgens, egressus est: sciebat enim quibus respondere deberet. Et eleuatis ad cælum oculis, vidit quemdam longum atque terribilem, caput vsque ad nubes attollentem: [Videt animarum post exitum statum.] vidit etiam pennatos quosdam se eleuare cupientes ad cælum, atque illum extensis manibus prohibere transgressum: e quibus alios apprehensos elidebat ad terram, alios frustra retinere contendens, dolebat super se ad cælestia transuolare: & maximum gaudium mixtum mœrore victi victoresque tribuebant. Statimque ad eum vox facta est, dicens: Animadauerte quod vides. Et tunc cœpit illuminato corde intelligere, animarum esse conscensum, & diabolum prohibentem: qui & sibi retineret obnoxios, & in Sanctorum, quos decipere non poterat, cruciaretur volatu. His visionum exemplis incitatus, quotidie ad meliora crescebat. Neque vero id, quod sibi reuelatum fuerat, caussa iactantiæ Fratribus indicabat; sed cum orans iugiter Dei laudaret auxilium, interrogantibus compellebatur edicere: nec spiritualibus filiis pura in Christo anima occultare quidquam volebat, præsertim cum huiusmodi signorum relatio & amorem ministraret proposito, & fructum laboris ostenderet.

Annotata

Piscem esse & tarichum in naui, & horum esse odorem. [Tarichum.] Est autem tarichum, quod retinuit interpres, salsamentum, vel aliquid sale conditum. MS. Ripat. Surius, & antiquæ editiones piscium salsorum & caricarum legebant. est autem carica fici genus, quod Syriæ attribuit Plinius lib. 13. cap. 5.

S. Pachomius, ex fœtore, præsentium hæresim agnouit.

CAPVT XVI.
Reuerentia Cleri, odium hæresis.

[88] [Defert Clero.] Nvmquam ille aut ira subita concitatus patientiam rupit, aut humilitatem erexit in gloriam. Nam omnes Clericos vsque ad vltimum gradum ante se orare compellens, Episcopis quoque atque Presbyteris, quasi humilitatis discipulus, ad benedicendum se caput submittebat. Diacones vero, [Benedictionem submisso capite petit.] qui ad eum vtilitatis caussa veniebant, cum pro adiutorio eorum eis præsentibus disputaret, ad orandum Dominum sibi præponebat, non erubescens & ipse discere. Nam & interrogabat frequenter eos cum quibus erat: & si aliquid ab eis necessarium audierat, se fatebatur adiutum.

[89] Habebat autem & in vultu magnam gratiam, & admirabile a Saluatore etiam hoc munus acceperat. Si quis enim ignarus eius, [Ex vultus hilaritate agnoscitur.] inter multitudinem monachorum eum videre desiderasset, nullo indicante, ceteris prætermissis, ad Antonium currebat, & animæ puritatem agnoscebat ex vultu, & per speculum corporis, gratiam sanctæ mentis intuebatur. Nam semper hilarem faciem gerens, liquido ostendebat se de cælestibus cogitare, sicut Scriptura ait: Corde lætante vultus floret, in mœrore constituto tristatur. [Prou. 15. 13.] Ita & Iacob agnouit Laban socerum suum insidias sibi machinantem, dicens ad filias eius: Non est facies patris vestri sicut heri & nudiustertius. [Gen. 31. 5.] Sic Samuel agnouit Dauid: Lætificatos enim habebat oculos, & dentes sicut lac candidos. [1. Reg. 16.] Similiter agnoscebatur Antonius: quia semper eamdem faciem inter prospera & aduersa retinens, nec secundis extollebatur, nec frangebatur aduersis. Erat enim & in vultu amabilis, & in fidei puritate mirabilis.

[90] Numquam schismaticorum se miscuit communioni, antiquam eorum sciens prauitatem atque transgressionem. Numquam Manichæis aut aliis hæreticis saltem amicabilia verba largitus est, [Hæreticos & schismaticos devitat.] nisi tantum ea, quæ eos possent ab iniquitatis errore reuocare; denuntians, talium amicitias atque sermones, perditionem esse animæ. Sic etiam Arianos detestabatur, vt omnibus diceret, nec iuxta eos quidem esse accedendum. Nam cum venissent quidam Ariomanitæ, reperta eorum post examinationem infidelissima secta, effugauit eos de monte, dicens, multo serpentibus deteriores horum esse sermones.

[91] [Abit Alexandriam,] Mentientibus autem Arianis aliquando, Antonium ita vt se credere, admiratus eorum audaciam, & iusti doloris ira commotus, rogatusque ab Episcopis atque vniuersis Fratribus, Alexandriam descendit: ibique Ariomanitas publico sermone condemnauit, [palam damnat Arianos,] vltimam hanc esse hæresim & præcursorem Antichristi affirmans; prædicauitque in populo Filium Dei, [secundum naturam divinam] non facturam, non ex nullis extantibus, sed proprium, vnius cum Patre substantiæ; ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videretur: impium esse dicens vel mente concipere, Erat quando non erat: cum Verbum Dei Deus, qui est semper, Patri sit coæternus, quia ex eo natus est Patre, qui semper est. Vnde aiebat: Cum Arianis vobis nulla sit coniunctio. [2. Cor. 6. 14.] Quæ enim societas luci ad tenebras? vos fideliter credentes, Christiani estis: illi Verbum, id est, Filium, qui ex Deo Patre est, creaturam dicentes, nullo interuallo a Gentibus separantur, qui seruiunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Ipsa, mihi credite, irascuntur elementa, & omnis contra Arianum furorem, secundum Apostoli dictum, ingemiscit creatura, quod sibi Dominum suum, per quem omnia, & in quo omnia facta sunt, videat aggregari. [Rom. 8. 22.]

SYMBOLUM ATHANASIANUM

Antiphona. Gloria tibi, Trinitas aequalis, una Deitas, et ante omnia saecula, et nunc, et in perpetuum. (T. P. Alleluia).

1. Quicumque vult salvus esse, * ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem.

2. Quam nisi quisque integram inviolatamque servaverit, * absque dubio in aeternum peribit.

3. Fides autem catholica haec est: * ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur.

4. Neque confundentes personas,* neque substantiam separantes.

5. Alia est enim persona Patris, alia Filii, * alia Spiritus Sancti.

6. Sed Patris, et Filii, et Spiritus Sancti una est divinitas, * aequalis gloria, coaeterna maiestas.

7. Qualis Pater, talis Filius,* talis Spiritus Sanctus.

8. Increatus, Pater, increatus Filius, increatus Spiritus Sanctus.

9. Immensus Pater, immensus Filius, * immensus Spiritus Sanctus.

10. Aeternus Pater, aeternus Filius, aeternus Spiritus Sanctus.

11. Et tamen non tres aeterni, * sed unus aeternus.

12. Sicut non tres increati, nec tres immensi, * sed unus increatus, et unus immensus.

13. Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, * omnipotens Spiritus Sanctus.

14. Et tamen non tres omnipotentes, * sed unus omnipotens.

15. Ita Deus Pater, Deus Filius, * Deus Spiritus Sanctus.

16. Et tamen non tres Dii, * sed unus est Deus.

17. Ita Dominus Pater, Dominus Filius, * Dominus Spiritus Sanctus.

18. Et tamen non tres Domini, * sed unus est Dominus.

19. Quia, sicut singillatim unamquamque personam Deum ac Dominum confiteri christiana veritate compellimur: * ita tres Deos aut Dominos dicere catholica religione prohibemur.

20. Pater a nullo est factus: * nec creatus, nec genitus.

21. Filius a Patre solo est: * non factus, nec creatus, sed genitus.

22. Spritus Sanctus a Patre et FIlio: * non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

23. Unus ergo Pater, non tres Patres: unus Filius, non tres Filii: * unus Spiritus Sanctus, non tres Spiritus Sancti.

24. Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus: * sed totae tres personae coaeternae sibi sunt et coaequales.

25. Ita ut per omnia, sicut iam supra dictum est, * et unitas in Trinitate, et Trinitas in unitate veneranda sit.

26. Qui vult ergo salvus esse, * ita de Trinitate sentiat.

27. Sed necessarium est ad aeternam salutem, * ut Incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.

28. Est ergo fides recta ut credamus et confiteamur, * quia Dominus noster Iesus Christus, Dei Filius, Deus et homo est.

29. Deus est ex substantia Patris ante saecula genitus: * et homo est ex substantia matris in saeculo natus.

30. Perfectus Deus, perfectus homo: * ex anima rationali et humana carne subsistens.

31. Aequalis Patri secundum divinitatem: * minor Patre secundum humanitatem.

32. Qui, licet Deus sit et homo,* non duo tamen, sed unus est Christus.

33. Unus autem non conversione Divinitatis in carnem, * sed assumptione humanitatis in Deum.

34. Unus omnino, non confusione substantiae, * sed unitate personae.

35. Nam sicut anima rationalis et caro unus est homo: * ita Deus et homo unus est Christus.

36. Qui passus est pro salute nostra: descendit ad inferos: * tertia die resurrexit a mortuis.

37. Ascendit ad caelos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: * inde venturus est iudicare vivos et mortuos.

38. Ad cuius adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis: * et reddituri sunt de factis propriis rationem.

39. Et qui bona egerunt ibunt in vitam aeternam: * qui vero mala, in ignem aeternum.

40. Haec est fides catholica, * quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.
Gloria Patri...

Ant. Gloria tibi, Trinitas aequalis, una Deitas, et ante omnia saecula, et nunc, et in perpetuum. (T. P. Alleluia).

V. Domine, exaudi orationem meam.
R. Et clamor meus ad te veniat.

(Sacerdotes addunt:)

V. Dominus vobiscum.
R. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus qui dedisti famuilis tuis, in confessione verae fidei, aeternae Trinitatis gloriam agnoscere, et in potentia maiestatis adorare unitatem: quaesumus, ut, eiusdem fidei firmitate, ab omnibus semper muniamur adversis. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum: qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

[92] Hæc tanti viri prædicatio, exprimi non potest, quantum ad fidem populos roborauerit. Lætabantur quippe hostilem & Christo inimicam hæresim anathematizari ab Ecclesiæ columna. Nulla tunc ætas, nullus sexus domi remansit. Taceo de Christianis; pagani quoque & ipsi idolorum sacerdotes ad Dominicum conuolabant, [Homo Dei appellatur.] dicentes: Precamur vt videamus Hominem Dei: quia hoc apud vniuersos erat nomen Antonio. Ambiebant quoque saltem fimbriam vestimenti eius attingere, multum sibi & tactum prodesse credentes. Quot tunc diabolica obsidione & variis infirmitatibus liberati? [Miraculis firmat fidem.] quot simulacris erepta sunt spolia? quanti etiam ab errore gentilium retracti, nostro iuncti sunt gregi? Tanti certe, vt paucorum dierum spatio ex idolorum superstitione conuersi omnem per annum credentium vincerent turbam. [Gentiles conuertit.] Præterea cum irruentem multitudinem comites repellerent, æstimantes tædio illi conventum populi fore; ille tranquillo animo dicebat: Numquid hic cœtus dæmonum maior est turbis? numquid obsequentium multitudo colluctatorum in monte nostrorum cateruis est numerosior?

[93] Accidit etiam, vt cum eum redeuntem circa portam prosequeremur, a tergo quædam mulier clamitaret, dicens: Expecta homo Dei, filia mea atrocissimo vexatur dæmonio: expecta, obsecro, expecta, ne & ego corruens interea. Hoc audito, mirabilis senex a nobis admonitus, volens tamen & ipse, paullulum substitit. Cumque appropinquante muliere, puella iaceret explosa, orauit tacitus Dominum Iesum: & ad nominationem eius statim spiritus impurus egressus est. [Dæmoniacam curat.] Puella incolumis, populus in laudibus Dei, mater in gaudio fuit. Ipse autem lætabatur, quia ad desideratam solitudinem repedabat. Erat autem valde sapiens, & hoc in se mirabile habebat, quia cum litteras non didicisset, ingeniosissimus & prudentissimus erat.

Annotata

Hi gradus in maiores & minores Ordines sacros distincti; ita dicti, quod gradatim ab imo ad summum fiat adscensus. Ita Concilium Braccarense I. c. 38. Laicus per gradus eruditus ad Sacerdotium perueniat.

S. Hieronymus epist. 33. ad Castrutium, & Ruffinus infra in Apophth. num. 40. scribunt Alexandriam S. Antonium ad confutandos Arianos a S. Athanasio fuisse perductum.

CAPVT XVII.
Disputatio cum Philosophis.

[94] Aliquando etenim Philosophi duo gentiles venerunt ad eum, putantes Antonium se posse decipere. Erat vero in exteriori monte. Quos cum vidisset, paganos intellexit ex vultu: & procedens ad eos, per interpretem ita cœpit loqui: [Ingeniose arguit Philosophos.] Quare tam longe ad stultum hominem, sapientes se vexare voluerunt? Illis dicentibus, non esse illum stultum, sed & nimium sapientem; vigilanter respondit: Si ad stultum venistis, superfluus est labor vester: si autem putatis me sapientem esse, & sapientiam habere, bonum est, vt imitemini quod probatis, quia bona conuenit imitari. Si ego ad vos venissem, vos imitarer: sed quia vos ad me quasi ad sapientem venistis, estote, sicut ego sum, Christiani. Abscesserunt Philosophi, vtrumque mirantes, & acumen ingenij, & dæmonum expulsiones.

[95] Alios quoque similiter mundi sapientes, qui eum irridere cupiebant, quia litteras ignoraret, tali disputatione colligavit, dicens: Respondete mihi, quid prius, [Ostendit absque litterarum scientia sapientem esse posse.] sensus an litteræ? & quid cuius exordium? Sensus ex litteris, an litteræ oriuntur ex sensu? Illis

asserentibus, quia sensus esset auctor atque inuentor litterarum, ait: Igitur sicui sensus incolumis est, hic litteras non requirit. Quis præsentium post hanc colluctationem non exclamauerit, cum obstupuerint & ipsi qui victi sunt, tantam in imperito litterarum sagacitatem animi admirantes? Neque enim, vt in solitudine & montibus versatus, atque omnem ibidem exigens vitam, agrestis & rigidus erat, sed iucundus atque affabilis, sermonem, secundum Apostoli præceptum, diuino conditum sale proferebat, ita vt inuidia careret, & amore omnium potiretur. [Coloss. 4. 6.]

[96] Inter hæc, quasi parum esset bis gentilitatem fuisse superatam, & tertio venerunt viri ad eum omnis saecularis prudentiæ nube cæcati, atque vniuersis philosophiæ studiis artium suarum æstimatione doctissimi. Hi cum rationem ab eo exigerent fidei, quam in Christo habemus, & niterentur arguta sophismatum interrogatione de diuina cruce eum illudere, in silentium paullulum voce compressa, primum eorum miseratus errorem est; deinde per interpretem, qui eius verba diligentissime in Græcum solebat exprimere sermonem, [Explicat Crucis & Verbi incarnati mysterium.] ita exorsus est, dicens: Quid pulchrius est, quidve honestius, crucem colere, an adulteria, parricidium, vel incestum his assignare, quos colitis, cum in altero sit contemptus mortis, insigne virtutum: in altero turpis religio, obscœnitatis magistra? Quid melius est dicere, quod Dei Verbum manens vt erat, ob salutem nostram humanum corpus assumpserit, vt societate mortalitatis nos eueheret ad cælum, participesque naturæ cælestis efficeret; an, vt ipsi asseritis, diuinæ mentis haustum, ad terrena veneranda caput submittere, & pecudum atque serpentium formis cæleste nomen includere? Quo ore Christianorum credulitatem audetis irridere, dicentium Christum Filium Dei sine sui detrimento, & cœpisse esse quod non erat, & mansisse quod fuerat; cum ipsi animam de cælestibus

detrahentes, non tantum hominum sed & serpentium & pecudum soleatis sepelire corporibus? Christiana credulitas pro salute mundi Deum suum venisse testatur: [Ridet Pythagoræam metempsychosin.] vos vero innatam animam prædicantes, vltro citroque transfertis. Christiana fides, quæ omnipotentiam Dei clementiamque veneratur, consequenter incarnationem dicit Deo fuisse possibilem, ita tamen, vt non euacuauerit dignatio dignitatem: vos qui animam ex splendidissimo Dei fonte manantem turpiter decidisse iactatis, qui mutabilem & convertibilem eam post sui diminutionem audetis asserere, iam illam quoque naturam dominam seculorum per animæ contumelias impia lingua temeratis. Imago enim, quæ secundum vos naturalem similitudinem sui retinet auctoris, cui vna est ex quo defluxit eademque substantia, humilitates proprias & iniurias consequenter ad suam originem remittit. Igitur animaduertite, contumelias animarum, ad patrem (vt appellatis) earum per vestram blasphemiam redundare.

[97] Crux Christi Domini Dei nostri hic nobis ingeritur. Rogo quæ hæc est religionis obscœnitas? nonne potius est crucem aut alicuius generis mortem, ab iniquis hominibus illatam patienter sustinere, quam Isidis plangere post Osirim vagos incertosque discursus? [Perstringit falsorum deorum flagitia & turpitudines.] Pudeat, quæso, vos insidiarum Typhonis: pudeat Saturni fugæ & deuorationis crudelissimæ liberorum. Erubescite parricidium Iouis & incestum: erubescite raptum eius & coitum mulierum atque puerorum. Ille, sicut vestri fingunt poetæ, ad explendum immanissimæ libidinis furorem, molles dedit in amorem vagitus: ille in Danaes fluxit sinus: ipse amator & pretium: ille modulatus ales Ledæos expetivit amplexus: ille in proprium sæuiens sexum, regium puerum ministris auibus polluit. Hæc vos creditis, hæc colitis, hæc sunt vestrorum ornamenta templorum. Æquo, deprecor, pro vestra salute, nostra dicta pensate

iudicio. [Dilemmate Philosophos ligat.] Cuncta, an nihil credendum in libris Christianis est? Si nihil, nec Crucis quoque, cui detrahitis, nomen agnoscitis. Si vniuersa credenda sunt, cur, cum in iisdem libris cruci resurrectio copuletur, passionem diuinam stolido laceratis eloquio, & non statim iungitis cæcorum visum, surdorum auditum, claudorum gressum, lepræ emundationem, seruiens ambulanti Deo suo mare, dæmonum fugas, resurrectionem mortuorum, & defunctorum ab inferis reditus? Hæc omnia Scripturis diuinis, quas interpellatis, inserta sunt, & iisdem voluminibus continentur præconia maiestatis, & mortis dedecora. Quamobrem odio, quo imbuti estis, abiecto, inuenietis illico, & Deum verum esse Iesum, & salutis humanæ gratia fragilem assumpsisse naturam.

[98] Vestram tamen nobis, si non pudet, narrate religionem. Sed quas error infelix poterit referre culturas de tanta rerum fœditate atque vecordia? nisi forte (vt audio) fabulosas asseratis deorum vestrorum, & obscœnitates, & crudelitates, & vanitates, & mortes, tegentes eas allegoricis velaminibus: Liberæ raptum, terram; [Refutat allegorias gentilium fabularum.] semiclaudum Vulcanum & debilem, ignem; Iunonem, aerem; Apollinem, solem; Dianam, lunam; Neptunum, maria; & libidinum principem Iouem, ætherem interpretantes. Nec post hanc excusationis procacitatem Deum, sed creaturas, contempto Creatore suscipitis. Quod si pulchritudo vos elementorum ad suam traxit venerationem, modum fas erat custodire; & oportebat mirari tantum, nec colere, ne facturæ veneratio creatoris esset iniuria. Nam secundum istiusmodi, quam vos sequimini, rationem præposteram, & architecti honor migrauit ad domum, & medici scientia ad remedia conferetur, omnium quoque artificum merita vel laudes ad opera transferentur. Quid ad hæc dicitis, vt agnoscamus quæ sit crucis ridiculæ vobis ignominiosa confessio?

[99] Hac disputatione convertentibus inter se philosophis oculos, simulque mussitantibus, subridens Antonius, rursum per interpretem ait: Prædurum namque cuncto videtur operi, quoties iusto vniuersæ rei tenore calcato, laboris merita factis magis quam factoribus adstruuntur. Elementa quidem, vt memoraui, ex ipso conspectu suam comprobant seruitutem. Sed quoniam vos obseruatione dialectica necessaria, vt putatis, quæque colligitis, hoc quoque artificio etiam nos nostram religionem compellitis affirmare. Respondete mihi: Cognitio Dei quemadmodum manifestius approbatur, per collectionem verborum, an per operationem fidei? Et quid antiquius est, operatio fidei, [Docet cognitionem Dei operatione approbari,] an disputatio per argumenta procedens? Illis respondentibus, firmiorem sermonibus operationem esse, & hanc liquidam de Deo cognitionem; bene eos & ipse dixisse consensit; quia operationem, quæ ex fide descendit, animi generat affectus, dialectica vero disputatione ex artificio componentium sumpsit oppositionis exordium. Cum ergo, ait, operationem fidei animo fitam quis habuerit, superflua erit verborum compositio, per quam conceptam sensu nostro credulitatem tentatis euellere, & tamen sæpe nostras explicare intelligentias non valetis. Ita solidiora sunt mentis opera, quam sophismatum fraudulenta conclusio.

[100] [virtutem Crucis ex rebus gestis expendi,] Nos Christiani mysterium vitæ nostræ non in sapientia mundi habemus repositum, sed in virtute fidei, quæ nobis a Deo tributa per Christum est. Hanc orationis meæ veritatem, rerum, quæ quotidie geruntur, ordo commendat: nobis imperitis & litterarum vestrarum ignaris ad Dei cognitionem eius solum verba sufficiunt. Ecce nos tot gentilitatis gregibus abstracti, in vniuersum orbem quotidie propagamur: vobis vero post aduentum Domini, nodosæ sophismatum defecerunt versutiæ. Ecce nos simplicem Christi fidem docentes, idololatriam

debellauimus, & per prædicationem ignominiosæ Crucis, aurata templa ceciderunt. Vos, si potestis, ostendite quibus contextione verborum gentilitatem Christo præponere suaseritis. Per omnes iam terras verus Dei Filius Christus est agnitus. nihil eloquentia sophistarum, nihil disputatio philosophiæ multitudini potest obesse credentium. Crucifixum nominamus, & vniuersi dæmones, quos vos vt deos colitis, rugiunt, atque ex obsessis corporibus ad primum Dominicæ Crucis signum fugantur. Vbi sunt illa fabulosa oracula? vbi Ægyptiorum incantationes? quo magorum profecere carmina? Certe tunc vastata sunt omnia, [gentilitatem collapsam esse,] cum de sua Cruce mundo Christus intonuit. Nihilominus vos, prætermissis debilitatorum cateruis, gloriosam Iesu mortem irridere conamini.

[101] Illud autem quale est, quod numquam infestatione regali concussa gentilitas, imo saeculo cara & hominum præsidiis fulta, iam corruit. Nos famuli Christi quo plus premimur, eo magis assurgimus & floremus. Vestra simulacra ornatis quondam septa parietibus, iam vetustate collapsa sunt. Christi vero doctrina, quæ vobis stultitia videtur & ludus, licet tyrannica persequentium principum tentamenta pertulerit, [& vim doctrinæ Euangelicæ præualere.] licet variis sit incursata terroribus, nullo tamen terrarum orbe concluditur, nullo gentium barbararum fine prohibetur. Quando enim diuinæ scientiæ tantus splendor illuxit? Quando tot simul in se convenere virtutes? continentia in matrimonio, virginitas in Ecclesia. Floret Martyrum pro Domino suo gloriosa constantia: quorum omnium Crux Christi principium est.

[102] Cum interim vos inter tantos virtutum choros syllogismorum retia tenditis, & veram rerum lucem tenebrosis conamini argumentationibus obvoluere; ecce nos, vt dixit Doctor noster, non in gentili persuasione, sed

in fide apertissima suademus, quæ verborum affirmationem præuenire consueuit. [1. Cor. 2. 4.] Adsunt quippe patientes a dæmonibus vexati, quos cum in medium produxisset, verba repetiuit, [Sophistas prouocat ad eiectionem dæmonum.] dicens: Nunc vos collectionibus vestris, & quo vultis malefico carmine deos vestros, quos putatis, expellite: sin autem non potestis, victas submittite manus, & ad Christi trophæa confugite, & statim Crucifixi credulitatem maiestatis potentia prosequetur. Dixit, [Signo Crucis dæmoniacos liberat.] & inuocato nomine Iesu, cum vitale signum in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus vna cum expulsis dæmonibus vana præsentium philosophorum confutata sapientia est. Expauerunt enim stupentes hominem, cui post tantum ingenium afflueret signorum diuina largitio. At ille vniuersa Christo, qui curarat, adscribens, vsus est affatu reciproco, & ait: Nolite me putare his sanitatem dedisse: Christus per seruos suos facit ista miracula. Credite & vos, & videbitis, quia deuota Deo fides, non eloquentiæ vanus tumor talia signa mereatur. Confugite ad Crucifixi legem, nosque eius imitamini famulos: & hoc scientiæ fine contenti, nulla deinceps saecularis imprudentiæ argumenta quæratis. Hactenus Antonio dicente, miro philosophi stupore perculsi, cum honorifico salutatu ab eo recedentes, multum eius sibi fatebantur profuisse conspectum.

Annotata

Baronius an. Ch. 328. num. 10. hos censet fuisse Platonicos Philosophos, qui aiebant animam esse diuinæ mentis manationem atque substantiam; vbi egregie extollit hanc S. Antonij ratiocinationem.

MS. Ripat. sopire. Hanc stolidam Pythagoreorum metempsychosin nostri passim refutant Philosophi.

[Isis.] Isis Ægyptiorum Dea: cuius maritus & frater Osiris discerptus a fratre Typhone. De his agit Giraldus in historia Deorum syntagm. 8. & 12. vti & de Saturno, Ioue, Castoribus Leda genitis, syntagm. 2. 4. & 5. de Danae Arnobius lib. 5. & 7. & alij.

De templo Iouis euerso, cuius parietes & pauimentum tabulis argenteis, (vel, vt alij habent, aureis) stratum splendebat, & auro purissimo & margaritis vel lapidibus crispantes cameræ, diximus IX. Ianuarij in actis SS. Iuliani & sociorum cap. 12.

CAPVT XVIII.
Epistolæ Imperatorum ad S. Antonium.
Præuisa Ecclesiæ afflictio.

[103] Hoc in eo viro mirabile est, vt hominem in extremo mundi limite conditum, & fauor Principum, & omnis celebraret aula regalis. Nam & Constantinus Augustus, & eius liberi Constans atque Constantius talia cognoscentes, crebro ad eum, quasi ad patrem, [A Constantino & liberis eius accipit litteras:] missis litteris obsecrabant, vt reciprocis eos scriptis hilararet. At ille eiusmodi manens, qualis & antequam litteræ ad eum venirent, fuerat; nec salutatione Principum mouebatur, & tamquam non acceptis litteris conuocatis monachis aiebat: Reges sæculi epistolas ad nos miserunt, quæ hic Christianis adhibenda miratio est? Licet enim diuersa sit dignitas, [non magni facit eorum fauorem,] attamen eadem nascendi moriendique conditio est. Ista sunt veneratione omni percolenda, illa toto animi affectu retinenda sunt, quod hominibus Deus legem scripserit, quod per Filium suum propriis Ecclesias ditauerit eloquiis. Quæ monachis est ratio cum epistolis Regum? cur accipiam litteras, quibus consueta nesciam reddere salutationis obsequia? Igitur rogatus ab vniuersis Fratribus, vt Christianos Reges suis litteris refrigeraret, ne

scilicet per silentium eius exasperarentur, ad susceptas epistolas conuenientia rescripsit. Laudauit primum, [salutaria iis rescribit.] quod Christum colerent, deinde salutaria persuasit, ne magnam putarent regiam potestatem, ne præsentis carnis imperio tumentes, & se homines esse nescirent, & iudicandos a Christo obliuiscerentur: ad postremum, clementiæ circa subiectos & iustitiæ, curæ quoque inopum admonuit, atque vnum sempiternum esse Regem omnium seculorum Iesum Christum epistolis testatus est. His Principes susceptis vehementissime lætabantur. Sancta quoque apud cunctos Antonij flagrabat opinio, ita vt eius se filios cuperent nominari. Magna etenim cum aduenientibus affabilitas, omnium in se studium conuerterat.

[104] Postquam ergo gentiles confutati, Reges admoniti, Fratres ab eo sunt consolatione releuati, [Redit ad rigorem solitum.] ad interiorem montem, & ad rigorem solitum regressus est: ibique sæpe cum introeuntibus deambulans ac residens stupebat, sicuti in Daniele scriptum est: & interiectis horarum spatiis, consequentia respondebat, vt intelligeretur aliqua reuelationis vidisse secreta. [Dan. 4. 16.] Nam & in monte positus, ea quæ in Ægypto longe gerebantur, præuidens, Episcopo Serapioni ibi constituto narrauit.

[105] Lamentabilis sequitur visio, & omni lacrymarum fonte plangenda. Cum enim Fratribus circa se sedentibus operaretur, intente fixit oculos in cælum, gemens atque suspirans: & post aliquantum spatium reuelationis inceptæ nimio dolore contremuit: & statim fixis genibus ante Dei vultum prouolutus orauit, vt clementia sua futurum scelus auerteret. [Præuidet Ecclesiæ afflictionē ab Arianis,] Succedunt orationi lacrymæ, metus ingens inuadit præsentes: obsecrant, vt tantæ calamitatis exponeret visionem. Singultus occupant vocem, lingua fletibus præpeditur, & in medio conatu sermo gemitu

interrumpitur. Vix tandem cum vociferatione luctuosa ait: Melius erat, o filioli, impendens piaculum cita morte lucrari. Sic incipiens rursum lacrymis vincitur, & inter ægra suspiria tandem pectori commodans vocem, Magnum, inquit, quoddam & vniuersis sæculis inauditum imminet nefas. Magno fides Catholica turbine subuertetur, & homines iumentis similes Christi sancta diripient. Vidi enim altare Domini mulorum circumdatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia dissipabant. Hæc est caussa gemituum meorum, quos audistis. Et facta est vox Domini dicens: Abominabitur altare meum. Nec mora, [biennio post illatam.] visionem sequitur effectus: nam post annos duos sæua Arianorum irrupit insania. Tunc Ecclesiarum rapinæ, tunc diuinorum temeratio vasorum, tunc pollutis ethnicorum manibus sacra polluta sunt ministeria, tunc paganorum opificum præsidia aduersus Christum comparata, cum assumptione palmarum (quod idololatriæ apud Alexandriam insigne est) ad ecclesiam pergere compellebantur Christiani, vt Arianorum populi crederentur. Pro scelus, horret animus replicare, quæ gesta sunt: virginum matronarumque ereptus pudor, sanguis ouium Christi in Christi templo effusus veneranda respersit altaria: baptisterium pro voluntate gentilium pollutum est. Nihil defuit visionis veritati, vt monstrauit effectus, quod calcitrantium mulorum indisciplinatio, Arianorum esset impietas.

[106] Sed istam tristitiam consequentis reuelationis prosperitate solatus est, & ait: Nolite, filioli, mœrori vos penitus dare: [Prædicit secuturam Ecclesiæ serenitatem.] vt enim iratus est Dominus, sic rursum miserebitur, & suum cito Ecclesia recuperabit ornatum: eosque, qui in persecutionibus fidem Domini seruauerint, solito videbitis fulgore relucentes. Reuertentur ad foueas suas serpentes, & religio longius propagabitur: tantum videte, ne fidei vestræ sinceritas Ariana labe sordescat. Non Apostolorum, sed dæmonum & patris eorum diaboli ista

doctrina est: ob id per insipientiam iumentorum, similis pecudum eorum expressus est animus.

[107] Hucusque Antonius. Sed nos minime conuenit diffidere, tam grande miraculum per hominem potuisse portendi. [Matth. 17. 20.] Saluatoris enim promissio est, ita dicentis: Si habueritis fidem vt granum sinapis, dicetis huic monti, Transferre, & transferetur, & nihil impossibile erit vobis. Et iterum: Amen, amen dico vobis, omne, quod petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. [Ioan. 16. 21.] Petite & accipietis. Ipse enim suis discipulis & vniuerso credentium gregi nunc subiectionem dæmoniorum, [Precibus miracula patrat,] nunc subiectionem dæmoniorum, nunc variarum infirmitatum pollicens curationem, aiebat: Gratis accepistis, gratis date. [Matth. 10. 8.] Numquid suæ virtutis imperio curabat Antonius? numquid suæ possibilitatis arbitrababatur esse, quod fecerat? Orationibus, non præceptis dæmones morbique cesserunt, & ad Christi Dei nostri nominationem semper vniuersa perfecta sunt. Nemo sapientum sanitatum admirationem adscribat Antonio, sed Domino Iesu, qui solitam erga creaturas suas exhibens beneuolentiam, nunc quoque per electum famulum suum indulgenter exercuit. [& meritis vitæ suæ.] Antonius tantum orabat, & ob vitæ eius merita cuncta Dominus largiebatur.

Annotata

Obiit Constantinus Magnus in suburbano Nicomediæ, ipso Pentecostes die an. Ch. 337.

Constans natus an. Ch. 320 occisus an. 350.

Constantius vtrique fratri Constantino & Constanti superstes, obiit prope Tarsum 3 Nouemb. 361.

[S. Serapion Ep.] S. Serapion Episcopus Thmueos colitur 21. Martij. Carum eum S. Antonio fuisse scribit S. Hieronymus in Catal. illust. Eccl. Script. cap. 99.

Alfonsus Pisanus noster lib. 1. de Actis quæ Concilium Nicænum antecesserunt, refert hanc S. Antonij visionem integre hinc descriptam, eique alteram subiungit factam S. Petro Alexandrino Episcopo, ex Actis martyrij eius. Verum fallitur in ratione temporis, cum hæc S. Antonio reuelata sit, diu post martyrium S. Petri, postque ipsum etiam Concilium Nicænum habitum an. Ch. 325. [Persecutio Arianorum præuisa a S. Antonio, quando:] Contra Symphorianus Campegius in epistola ad Dallum, præfixa epistolis S. Antonij, asserit præuisum in spiritu futurum scandalum Ecclesiæ per Iulianum Apostatam, de Christiano futurum paganum. Sozomenus lib. 6. cap. 5. ait: Non in his solum, vt est verisimile, quæ temporibus Constantij Ecclesiæ contigerunt, prædictio Antonij monachi expleta est, sed restabant adhuc ea, quæ postea sub Valente facta sunt. at biennium hic assignatum est an. Chr. 341. quando anno Constantij 5, vt in Chronico docet S. Hieronymus, ad dedicandam Constantini basilicam Antiochiæ conciliabulum celebratum est, quinto anno post mortem Constantini; vt Sozomenus tradit lib. 3. cap. 5. & Socrates lib. 2. cap. 5. qui Consules assignat Marcellum (aliis Marcellinum) & Probinum. In hoc Conciliabulo eiecto S. Athanasio substitutus est ei Gregorius Cappadox Arianus, qui ingenti cæde patrata Ecclesiam illam inuasit militari manu, ope Philagrij Præfecti. Baronius ad annum sequentem 342. refert.

Clades tum illatas describit idem Athanasius epist. ad Orthodoxos, cum iis quæ hic narrantur congruentes: Ecclesiis & baptisteriis flammæ iniectæ. Magnus igitur luctus, eiulatus & planctus per ciuitatem. Ciues ea, quæ agebantur, indigne ferre, acclamare Præsidi, vim

protestari, eo quod Virgines sanctæ & incontaminatæ nudatis corporibus nefaria paterentur, iisdemque si contumacius obsisterent, periculum capitis ingereretur, [quam immanis.] monachi pedibus obtriti expirarent, alij fisco addicerentur, alij gladiis fustibusque mactarentur, alij vulneribus plagisque male mulctati discederent. In sacrosanctam autem mensam (proh!) quanta impietas & facinora commissa? Vidisses enim eos aues & nuces pineas immolare, idola sua laudibus efferre, in Dominum nostrum Saluatorem Iesum Christum & Filium viuentis convicia verborumque contumelias iacere, sacros Scripturarum libros, quos in ecclesiis inueniebant comburere: in sacrum baptisterium (proh Superi!) Christicidas Iudæos & atheos Ethnicos nulla cum reuerentia ingressos, eam verborum factorumque turpitudinem nudatis corporibus designare, vt pudendum abominandumque sit relatu. Nec defuere impij homines æmuli acerbissimorum persecutorum, qui virgines continentesque iniectis manibus traherent, raptarent, & ad blasphemiam, dominique abnegationem compellerent, eosque qui id facere recusarent, conciderent, pedibusque obtererent.

CAPVT XIX.
Patrocinium afflictorum.

[108] Sæpe autem, & contra voluntatem, ad exteriorem montem a Fratribus perducebatur. Et cum Iudices, qui ad interius archisterium propter asperitatem itineris, & ob sequentium multitudinem, & horridam solitudinem ire non poterant, precario quæsissent, vt eius fruerentur aspectibus, nec impetrare possent, quia molestissime ferebat vexationem discursuum; ipsos catenatos, [Ob miserorum auxilium Iudices accedit:] quos aut noxietas, aut vigor publicus constrinxerat, ad eum destinabant, scientes tales ab Antonio non posse contemni: quorum fletibus superatus pertrahebatur ad exteriorem montem,

agnoscens laborem suum vtilem miseris fore: suadebatque Iudicibus, [eos officij commonefacit:] qui eum inuitauerant, vt in sententia proferenda, & odio & gratiæ, Dei timorem anteponerent, nec ignorare eos debere, quod scriptum est: Quocumque iudicio iudicaueritis, in eo iudicabitur de vobis: attamen inter medios sermones caræ sibi solitudinis recordabatur. [Matth. 7. 2.] Post coactam itaque præsentiam, quam Ducis preces, &, [reos commendat,] quod verius est, miserorum fletus extorserat, post salutaria monita, post reorum commendationem, quorumdam etiam absolutionem, postulanti Duci, vt paullo largius eidem suam præsentiam indulgeret, ait non posse se diutius ibidem morari, grato vsus exemplo, quod sicuti pisces ab aqua extracti, mox in arenti terra morerentur, ita & monachos cum saecularibus retardantes, humanis statim resolui confabulationibus. Ob id ergo, inquit, [ad interiorem montem festinat.] conuenit vt pisces ad mare, ita nos ad montem festinemus, ne tardantibus nobis aliqua propositi succedat obliuio. Pro tanta hominis sapientia Dux miratus, iustam de eo tulit veramque sententiam, dicens: Vere istum esse Dei famulum, nec in rustico homine potuisse tantam aliquando inesse sapientiam, nisi diuino amore regeretur.

[109] Præterea cum Balacius, qui sub Nestorio Præfecto Alexandriæ Dux Ægypti fuit, homo Arianæ iniquitatis studiosissimus fautor, ita Christi Ecclesiam persequeretur, vt animo vesano Virgines monachosque nudatos verberaret in publico, ad eum Antonius litteras misit, quarum ista sententia est: [Epistola Balacium Arianum increpat:] Video iram Dei venientem super te, desine persequi Christianos, ne te ira occupet, quæ proximum iam tibi minatur interitum. Legit infelix epistolam, & irrisit, atque in eam excreans proiecit in terram: portitores quoque multis afficiens iniuriis, Antonio talia renuntiari præcepit: Quoniam cura tibi tantopere monachorum est,

etiam ad te mei vigoris transibit disciplina. Sed confestim minitatorem oppressit supplicium, & post quinque dies os effrenatum vltio diuina compescuit. Egreditur enim ad primam mansionem Alexandriæ, quæ appellatur Chæreum, cum supradicto Ægypti Præfecto Nestorio. vehuntur equis, [protervum prædicit puniendum:] quos inter omnes Balacius, cuius erant, mansuetissimos nutriebat. Cum ergo pariter solito sibimet equi alluderent, mitior, quo Nestorius vehebatur, morsu repentino Balacium decussit in terram, ac sic in eum inhians femora eius lacerauit atque corrosit, vt statim relatus ad ciuitatem post tertium diem moreretur: vniuersique agnoscerent minarum ab Antonio prædictarum effectum quantocyus consecutum, digno persecutoris fine completo. Ceteros ad se venientes mira cum modestia Antonius admonebat, vt oblita saeculi dignitate, remotioris vitæ beatitudinem appeterent. Si qui autem maiori potestate premebantur, [omnes ad vitam perfectiorem incitat.] nec poterant obtinere iustitiam, ita eos obnixe defendebat, vt ipse pro illis pati videretur iniuriam. Multis vtilis fuit præclari senis oratio: multi magnis diuitiis & altiori gradu militiæ derelicto, eius hæsere curriculis. Et vt infinita breui sermone comprehendam, bonum Ægypto medicum Christus indulserat. Quis non tristitiam apud Antonium mutauit in gaudium? quis non iram vertit in pacem? [Medicus toti Ægypto,] quis orbitatis luctum non ad eius temperauit adspectum? quis non mœrore paupertatis, quo premebatur, abiecto, statim & diuitum despexit opulentias, & in sua lætatus est paupertate? quis post lassitudinem monachus non eius vegetatus est hortamentis? quis adolescens, succensus ardoribus, non ex eius admonitu pudicitiæ amator fuit? [præsertim spiritualis;] quis vexatus a diabolo, sine medela rediit? Quis inimici cogitationibus distractus, non cæca tempestate sopita, sereno regressus est animo? Sciebat enim quo quisque laboraret incommodo, & ex vitæ meritis

discretionem spirituum agnoscens, adhibebat verborum, prout erant vulnera, sanitatem. Vnde effectum est, vt post eius doctrinam omnes diaboli panderentur insidiæ. Multæ quoque desponsatæ puellæ, ad eius conspectum ab ipso pene thalamo recedentes, in Ecclesiæ matris gremio consederunt. Quid plura? Totius orbis homines ad eum confluebant, [imo vniuerso orbi.] & vniuersarum gentium varietas bellicosissimum contra dæmones virum conspicere gestiebant, nullus se frustra illuc venisse conquestus est: omnibus delectabile atque iucundum laboris commercium fuit. Fatigatio enim itineris emolumentum viatici reportabat, sicut rei probauit effectus. Nam post resolutionem eius, quasi communi vulnere orbitatis excepto, proprium singuli parentem luxerunt.

Annotata

[Archisterium.] Archisterium, Rosvveydo interior & primaria Antonij cella. In Vita S. Euphrasiæ dicitur monasterium mulierum habere architria centum triginta. Vita S. VValburgis: atrium sancti arcisterij, & cœmiterium adiacens arcisterio. Vita S. VVillibaldi: arcisteriale iugum. Asceteria in Ægypto ante longum fortasse tempus initium sumpserunt. Quod in nonnullis Glossariis sterion, statio; & archos, princeps, indeque archisterion dicatur, expendant alij, an genuina isthæc vocabula sint, & puræ Helladi vsurpata.

Nestorio Præfecto scripsit Constantius Imperator. Geminam epistolam profert S. Athanasius, alteram in epistola ad solitariam vitam agentes, in qua Nestorij Præfecti iterum meminit, alteram in Apologia 2. Hanc citat Metaphrastes in vita S. Athanasij. [

CAP. XX.
Postrema monita ad Pispiritanos monachos.

[110] Qvis autem finis vitæ eius fuerit, dignum est & me commemorare, & vos cum desiderio audire: quia & hoc in eo imitabile cunctis fuit. Iuxta consuetudinem ad visendos fratres, qui in exteriori monte erant, venit, ibique a diuina prouidentia de sua morte condiscens, ita exorsus est: Vltimam, filioli, [Fratribus suam mortem prædicit:] patris audite sententiam, non enim arbitror, quod in hoc saeculo iterum nos visuri simus. Cogit conditio naturæ, vt post a centenarium numerum, quem annis quinque supergredior, iam resolvar. Ita locutus, audientium pectora contristauit: gemitus lacrymæque dicta mœrentia consecutæ sunt. Amplexabantur eum vniuersi, quasi iam de saeculo recessurum. At ille, tamquam aliena deserens, ad propriam patriam profecturus, magna cum lætitia præcipiebat, desidiam instituto non debere subrepere, sed tamquam quotidie morituros, vt ante prædixerat, [postrema iis dat monita.] a sordidis cogitationibus animam custodire, & omnem æmulationem ad Sanctos quosque conuertere: ad Meletianos vero schismaticos ne prope quidem accedere. Scitis enim, aiebat, eorum antiquam peruersitatem. Neque cum Arianis communione iungamini, quia impietas eorum iam omnibus manifesta est. His etiam illud addebat, nullum debere Christianum, cum saeculi viderit potestates pro Arianorum & Meletianorum pugnare nequitia, a Christi territum discedere veritate: mortalium illam esse defensionem, nec diu fallacem permanere posse phantasiam. Quapropter, aiebat, [Fidem & Traditiones commendat:] custodienda est pia fides in Christo, & Patrum religiosa traditio, quam ex Scripturarum lectione & crebro meæ paruitatis didicistis admonitu.

[111] Finito sermone, Fratres eum vehementissime retardabant, glorioso Patris cupientes termino decorari. Sed multas ob caussas, quas & silentio demonstrabat, præcipue tamen ob præsumptam Ægypti consuetudinem contradixit. Mos etenim Ægyptiis est, nobilium &

præcipue beatorum Martyrum corpora linteamine quidem obuoluere, & studium funeri solitum non negare: terra vero non abscondere, sed super lectulos domi posita reseruare. Hunc honorem quiescentibus reddi, inueteratæ consuetudinis vanitas tradidit. [arguit inueteratum in Ægypto funerandi morem.] De hoc Antonius sæpe & Episcopos deprecatus est, vt populos Ecclesiastica contestatione corrigerent; & laicos viros ac mulieres rigidius ipse conuenit, dicens, nec legitimum hoc esse, nec Deo placitum: quippe cum Patriarcharum & Prophetarum sepulchra, quæ ad nos vsque perdurant, hæc facta convincerent. Dominici quoque corporis exemplum oportere intueri iubebat, quod in sepulchro positum, lapide vsque ad resurrectionis diem tertium clausum fuerit. atque his modis vitium circa defunctos Ægypti, etiamsi sancta essent corpora, coarguebat, dicens: Quid maius aut sanctius corpore potest esse Dominico, quod iuxta consuetudinem gentium ceterarum humo conditum esse scimus? Hæc iusta persuasio multorum insitum euellit errorem, & repositis in terra cadaueribus, Domino gratias pro bono magisterio retulerunt. [Matth. 27 60.] Metuens ergo consuetudinem supradictam, ne eodem etiam circa se laberentur errore, [Redit ad interiorem montem.] celeriter valedicens monachis, qui confluxerant, ad amicum virtutis habitaculum repedavit.

Annotata

Meletius Episcopus Ægypti nominatus, multis criminibus conuictus, & in primis quod idolis sacrificasset, a S. Petro Episcopo Alexandrino, qui dein Martyr fuit, in communi Episcoporum Synodo depositus est. Quare calumniatus S. Petrum, eiusque successores Achillam & Alexandrum, schisma concitavit, adeo vt eius successores pro Christianis Meletiani fuerint vocati. [Meletiani.] Ita S. Athanasius in Apologia 2. Agunt quoque de iis S.

Epiphanius hæresi 68. Theodoretus lib. 4. hæret. fab. cap. 10. aliique recentiores.

Pachomius moribundus idem monuit: Nulla sit vobis coniunctio cum sectatoribus Meletij, vel Arrij, vel Origenis, seu ceteris Christi præceptis aduersantibus.

Inueteratam hanc consuetudinem docent Pomponius Mela, Sextus philosophus, Lucianus, Silius Italicus, & Cicero a Rosvveydo hic num. 131. producti. Ciceronis 1. Tusc. verba sunt: Condiunt Ægyptij mortuos, & eos domi seruant. Originem & caussam eius refert Cassianus Collat. 15. cap. 3. ex relatione Nesterotis Abbatis: Hunc, inquit, Ægyptiis morem Nili fluminis inuexit eluvies, vt quoniam vniuersa terræ illius latitudo instar immensi pelagi non paruo anni tempore solita aquarum eruptione contegitur, ita vt nulla tunc cuipiam viandi copia nisi lemborum transuectione tribuatur, corpora mortuorum, pigmentis condita redolentibus, in editioribus cellulis recondantur.

CAPVT XXI.
Præparatio ad mortem. Mors. Sepultura.

[112] Post menses autem paucos, cum non mediocre incommodum senilia membra turbasset, vocatis ad se a duobus Fratribus, quos ibidem ante quindecim annos modico interuallo seiunctos instituerat, [Extrema ad discipulos verba.] quique etiam ei iam seni cæperant ministrare, ait: Ego quidem, filioli, secundum eloquia Scripturarum, Patrum gradior viam: iam enim Dominus me inuitat, iam cupio videre cælestia: sed vos, o viscera mea, admoneo, ne tanti temporis laborem repente perdatis. [Iosue 23. 14., 3. Reg. 2. 2.] Hodie vos religiosum studium arripuisse arbitramini, & quasi cæptæ voluntatis fortitudo succrescat. [Religioso cogitandum se primum inchoare.] Varias dæmonum nostis insidias, vidistis eorum & impetus feroces, & vires effeminatas. Iesum suspirate, &

credulitatem nominis eius vestris figite mentibus, & a certa fide vniuersi dæmones fugabuntur. [Iesu nomen dæmones pellit.] Mementote etiam admonitionum mearum, & incertæ conditionis vitam quotidie ancipitem retractate, & cæleste vobis præmium sine cunctamine tribuetur.

[113] [Vitandi schismatici & hæretici.] Schismaticorum quoque & hæreticorum venena vitate, meumque circa eos odium sectamini, quia Christi sunt inimici. Scitis ipsi, quod nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis aliquando fuerit, propter prauam eorum voluntatem, & pertinax contra Christum bellum. In hoc autem magis estote solliciti, vt Domini praecepta seruetis, vt post mortem vestram Sancti quique, quasi amicos & notos, in æterna vos recipiant tabernacula. [Lucæ 16. 9.]

[114] Hæc cogitate, hæc sapite, hæc retexite: & si qua mei vobis cura, si qua patris memoria est, si mihi vicarium repræstatis affectum, nullus ad Ægyptum meas perferat reliquias, ne vano corpus honore seruetur, [Vetat pompam & gloriam funeris.] ne vituperati, vt nostis, a me ritus etiam circa me seruentur obsequia. Huius enim rei gratia maxime huc sum regressus. Vos igitur humo tegite, vos patris operite corpusculum, & illud quoque senis vestri custodite mandatum: vt nemo præter vestram dilectionem locum tumuli mei nouerit. Confido in Domino, quia necessario resurrectionis tempore hoc corpusculum resurget incorruptum. Vestimentorum autem meorum sit ista diuisio: [Testamentum condit.] Meloten & pallium tritum, cui superiaceo, Athanasio Episcopo date, quod mihi nouum ipse detulerat. Serapion Episcopus aliam accipiat meloten: vos cilicinum habetote vestimentum, & valete viscera mea: Antonius enim migrat, & iam non erit in præsenti sæculo vobiscum.

[115] [Moritur lætus, præsentibus Angelis.] Verba finierat, & osculantibus se discipulis, extendens paullulum pedes, mortem lætus aspexit: ita vt ex hilaritate vultus eius, Angelorum sanctorum, qui ad perferendam animam eius descenderant, præsentia nosceretur. hos intuens, tamquam amicos videret, animam exhalavit, & additus est Patribus secundum ordinem Scripturarum. Seruauerunt mandata discipuli, inuolutum (vt præceperat) corpus humo operientes: & nemo interim vsque ad hanc diem, præter eos, vbi sit conditum, nouit. Legatarius autem Antonij benedicti, qui tritum pallium cum melote imperio eius meruerat accipere, [Athanasius Antonium in Antonij muneribus amplectitur.] Antonium in Antonij muneribus amplectitur: & tamquam magna hereditate ditatus, lætanter per vestimentum recordatur imaginem sanctitatis.

CAPVT XXII.
Epilogus S. Athanasij.

[116] a Hic Antonio vitæ terminus fuit, ista principia meritorum: quæ licet parciori, vt prædixi, sermone narrauerim, tamen ex his potestis aduertere, qualiter homo Dei a pueritia ad senectam vsque peruenerit: & quod omni semper dubitatione calcata, [Antonius semper in proposito æquabilis,] nec languori, nec longæuæ quidquam ætati aliquando concesserit. magis autem æqualitatem propositi tenens, nec vestimentum mutauit, nec pedes lauit, nec escam sectatus est molliorem: oculorum quoque aciem, & numerum dentium, [integro ad vltimum corporis vigore,] licet paullulum ob ætatem viderentur attriti, necnon & pedum incessum, totius etiam corporis firmitatem, ita contra iura naturæ meritorum gratia custodiuit, vt lautorum corporum, quæ balneis atque deliciis confouentur, hilarior eius caro videretur.

[117] Hoc etiam, fratres, quod per omnes prouincias amor eius famaque volitauit, quem nec librorum disseminatorum oratio luculenta, nec mundanæ sapientiæ disputatio, nec nobilitas generis, nec opum infinita congestio commendauit; [Christi benignitate,] cui omnium ore est adscribendum, nisi Christo, cuius hoc donum est? qui deuotos eius animos erga suam præuidens maiestatem, hominem alio pene orbe celatum, & inter tantas positum solitudines, [longe lateque celebris.] Africæ, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Illyrico, ipsi etiam, quæ vrbium caput est, Romæ, vt in exordio promiserat, demonstrauit. Creatoris est ista benignitas, qui famulos suos, licet nolentes, nobilitare consueuit, vt virtus possibilis nec extra humanam esse naturam Sanctorum doceatur exemplis, & ad beatæ vitæ imitationem, ex fructu laboris optimus quisque impellatur.

[118] [Suadetur huius vitæ lectio monachis.] Hunc itaque Fratribus librum magnopere perlegere curate: vt agnita fideli vita sublimium Christianorum & monachorum, sciant, quod Saluator noster Iesus Christus glorificantes se glorificat, & seruientibus sibimet, non tantum regna cælorum, sed etiam hic in ipsis montium secretis latere cupientibus, famæ tribuit nobilitatem: scilicet vt & ipsi fruantur laude meritorum, & ceteri eorum prouocentur exemplis. Si autem necessarium fuerit, & gentilibus legite, vt vel sic agnoscant, quia Dominus noster Iesus Christus non solum est Deus, Dei Filius, sed etiam his, qui eum sollicite colunt, & in eum fideliter credunt, hanc dedit potestatem, vt dæmones, quos illi deos esse arbitrantur, conculcent atque eiiciant, deceptores scilicet hominum, & totius corruptionis artifices.

EPILOGVS EVAGRII INTERPRETIS.

Itaque prudentes, qui legere voluerint hanc scripturam, obsecramus, vt dent veniam, si Græci sermonis vim exprimere non potuimus, transferentes eum in Latinam linguam; licet contra nostrum propositum hæc fecerimus. Sed non quasi inuidentes nolebamus facere, sed sufficienter scientes, quantam infirmitatem sustinet Græcus sermo translatus in Latinitatem, tamen maluimus Græcum sermonem hoc sustinere, quam fraudem pati eos, qui quomodocumque interpretatum Græcum sermonem legere possint. Deus autem omnipotens, qui tanto viro cooperatus est ad facienda talia, & nobis cooperetur ad imitandum ipsum vel ex parte, vt in omnibus clarificetur nomen eius per magistrum, & hortatorem, & redemptorem, & Saluatorem nostrum Iesum Dominum cum Spiritu sancto, cui est claritas & perpetua potestas in sæcula sæculorum. Amen.